

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra správního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Právní úprava pohřebnictví

Lucie Podušková

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lucie PODUŠKOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0314P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Právní úprava pohřbnictví**
Zadávající katedra: **Katedra správního práva**

Zásady pro vypracování

1. Základní pojmy, které se týkají pohřbnictví a jejich definování, příp. jejich chybějící legální definice,
2. Neurčitost definice pojmosloví, rozpor mezi definicemi napříč jednotlivými právními předpisy,
3. Orgány a organizací na úseku pohřbnictví
4. Dozor nad dodržováním zákona a problematiku přestupků a jejich příslušnosti k projednávání na úseku pohřbnictví
5. Soudní judikatura, která se dotýká právní úpravy pohřbnictví

Rozsah diplomové práce: **50**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-28]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
- Zákon č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-28]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
- Zákon č. 122/2004 Sb., o válečných hrobech a pietních místech a o změně zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-2-28]. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
- VARVAŘOVSKÝ, Pavel. Pohřebnictví. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv ve spolupráci s Wolters Kluwer ČR, c2013. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 978-80-904579-5-9

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Zdeněk Horáček, Ph.D.**
Katedra správního práva

Datum zadání diplomové práce: **23. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Prof. JUDr. Martin Kopecký, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. srpna 2023

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Právní úprava pohřebnictví“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny a zdroje, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem v diplomové práci obvyklým.“

Plzeň 2024

Lucie Podušková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu diplomové práce JUDr. Zdeňku Horáčkovi, Ph.D. za jeho vedení, podporu a cenné rady během psaní této diplomové práce. Děkuji za trpělivost, kterou mi věnoval a ochotu sdílet svůj čas a znalosti.

Obsah

Úvod.....	1
1 Předmět úpravy	3
2 Zacházení s lidskými pozůstatky a ostatky	6
2. 1 Mrtvé lidské tělo.....	7
2. 2 Jiné lidské pozůstatky	9
2. 3 Lidské ostatky	11
2. 4 Zacházení podle zákona o zdravotních službách.....	11
2. 5 Zacházení podle zákona o pohřebnictví.....	13
2. 5. 1 Balzamace a konzervace lidských pozůstatků	17
2. 5. 2 Konečná rakev	21
3 Ukládání lidských pozůstatků	22
3. 1 Tlecí doba	23
3. 2 Zákaz pohřbívání	25
3. 3 Pohřbívací povinnost obce	25
4 Právní úprava veřejného pohřebiště	28
4. 1 Veřejné pohřebiště.....	28
4. 2 Zřízení veřejného pohřebiště.....	29
4. 3 Provozování veřejného pohřebiště.....	31
4. 4 Zrušení veřejného pohřebiště	34
4. 5 Neveřejné pohřebiště	35
5 Užívání hrobového místa.....	37
5. 1 Hrobové místo.....	37
5. 2 Nájem hrobového místa	39
5.2.1 Přejednutí práva nájmu hrobového místa	41
5. 3 Hrobové zařízení	42
6 Dozor v pohřebnictví.....	44
7 Přestupky v pohřebnictví	46
7. 1 Přestupky fyzických osob	46
7.2 Přestupky právnických a podnikajících fyzických osob	48
7. 3 Projednávání přestupků.....	49
8 Exkurz do právní úpravy Spolkové republiky Německo	52
Závěr	56
Zdroje	58
Resumé	63

Seznam zkratek

Zákon o pohřebnictví

Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

Novela zákona o pohřebnictví

Zákon č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Důvodová zpráva k zákonu o pohřebnictví

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o pohřebnictví a o změně některých zákonů, č. 256/2001 Dz.

Důvodová zpráva k novele zákona o pohřebnictví

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 193/2017 Dz.

Zákon o válečných hrobech a pietních místech

Zákon č. 122/2004 Sb., o válečných hrobech a pietních místech a o změně zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Listina základních práva a svobod

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Správní řád

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

Trestní zákoník

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Trestní řád

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Transplantační zákon

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)

Zákon o zdravotních službách

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)

Zákon o obcích

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Přestupkový zákon

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Zákon o některých přestupcích

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

Živnostenský zákon

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

Vodní zákon

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)

Zákoník práce

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon o cenách

Zákon č. 526/1990 Sb., o cenách

Zákon o dani z nemovitých věcí

Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí

Katastrální vyhláška

Vyhláška č. 357/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální vyhláška)

Grundgesetz

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland

Saský pohřební zákon

Sächsisches Bestattungsgesetz vom 8. Juli 1994 (SächsGVBl. S. 1321)

Zákon o kremaci

Gesetz über die Feuerbestattung vom 15.05.1934

Šlesvicko-Holštýnský zákon o pohřebnictví

Gesetz über das Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen des Landes Schleswig-Holstein (Bestattungsgesetz - BestattG) Vom 4. Februar 2005

Úvod

Smrt, pohřeb a zachování památky zemřelého jsou těžkou, ale nedílnou součástí našich životů. Během života se problematika pohřebnictví dotkne každého, ať už se jedná o ztrátu svých blízkých, zajištění pohřbu nebo jen pouhou návštěvu pohřebiště. Nakonec, bez ohledu na naše životní zkušenosti či přání, sama smrt jednoho dne dostihne každého z nás. A právě proto je důležité, aby tato problematika byla řádně upravena právními předpisy, které zabezpečí řádný průběh pohřbu, důstojnost zemřelého a ochranu práv a zájmů rodiny, blízkých a veřejnosti jako celku. Je potřeba zajistit možnost, aby každý člověk bez ohledu na svůj sociální či ekonomický status měl právo na důstojné rozloučení. Přece jen každý z nás na svět přichází stejně a stejně z něho také odchází. Pohřebnictví je potřeba vnímat nejen z pohledu jednotlivce, ale i z pohledu celé společnosti, která by měla mít zájem na udržení tradic týkající se posledního rozloučení a uctívání zemřelých.

V této práci se autor věnuje právní úpravě pohřebnictví na území České republiky. Konkrétně se nejvíce zaměřuje na zákon o pohřebnictví a další právní úpravě, která má vliv na problematiku pohřebnictví. Práce je rozdělena do osmi kapitol a několik podkapitol. V první kapitole se čtenář seznámí s předmětem úpravy a novelami, které zákon o pohřebnictví v průběhu let formují. Druhá kapitola se věnuje zacházení s lidskými pozůstatky a ostatky, zde autor rozebírá i judikaturu týkající se zakotvení důležitých pojmů, které ovlivnily pohřbívání zejména pak „mrtvě narozených dětí“. V následující, třetí kapitole jsou upraveny jednotlivé podmínky, které musí být dodrženy při ukládání lidských pozůstatků, aby především nedocházelo k ohrožení veřejného zdraví. Ve čtvrté kapitole se autor zaměřuje na zřizování, provozování a rušení veřejných a neveřejných pohřebišť. Pátá kapitola upravuje užívání hrobového místa a uzavírání nájemní smlouvy k hrobovému místu. Z pohledu autora se s touto problematikou čtenář v reálném životě setká nejčastěji, protože je běžné, že každá rodina pečuje alespoň o jedno hrobové místo, na kterém má umístěná i hrobová zařízení. Šestá a sedmá kapitola je zaměřena na dozor na úseku pohřebnictví a jednotlivé dozorující orgány a přestupky fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob, kterých se mohou v této oblasti dopustit. Poslední kapitola představuje exkurz do zahraniční úpravy, kde autor obecně seznamuje čtenáře s právní úpravou

pohřebnictví ve Spolkové republice Německo a zaměřuje se na určité odlišnosti od české právní úpravy.

Cílem této diplomové práce je podrobně rozebrat českou právní úpravu pohřebnictví. Zaměřit se na jednotlivé právní předpisy, které se pohřebnictví týkají a jejich vývoj a dopady na praxi v tomto odvětví. Vzhledem k tomu, že pohřebnictví není pouze záležitostí právního rámce, ale také společenských hodnot a morálních principů, chce se autor věnovat i otázkám přesahující čistě právní rovinu. Autor chce čtenáři poskytnout komplexní pohled na danou problematiku a ukázat, že pohřebnictví je důležitou součástí společnosti.

1 Předmět úpravy

Hlavní pramen právní úpravy pohřebnictví představuje zákon o pohřebnictví, který byl schválen dne 29. 6. 2001 a nabyl účinnosti dne 1. 1. 2002. Právní úprava je rozdělena do pěti částí. Hlava první se věnuje vymezení základních pojmů, které jsou provázány celou právní úpravou, zřízení a provozování neveřejného pohřebiště, podmínky a způsoby zacházení s lidskými pozůstatky a lidskými ostatky a pohřbivací povinnosti obce v rámci sociálního pohřbu. Hlava druhá je rozdělena do tří dílů a to na činnost pohřební služby, provádění balzamací a konzervace a podmínky zřízení krematoria. Hlava třetí upravuje veřejné pohřebiště, konkrétně jeho zřízení, provozování, ukládání lidských pozůstatků, užívání hrobového místa a nakonec jeho zrušení. Čtvrtá hlava je zaměřena na výkon dozoru nad dodržováním této právní úpravy a stanovuje jednotlivé skutkové podstaty přestupků fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob. Poslední je hlava pátá, která představuje přechodná a závěrečná ustanovení a aplikaci občanského zákoníku v případě, že některé situace nejsou zákonem o pohřebnictví upraveny a nakonec upravuje působnost krajských úřadů ve vztahu k této problematice.

Zákon o pohřebnictví byl od svého vydání dvanáctkrát novelizován. K první novele zákona došlo ještě před nabytím účinnosti zákona o pohřebnictví a to zákonem č. 479/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů. Touto úpravou došlo k vynětí pojmu „plod po potratu“ z obecné definice lidských pozůstatků. Vzhledem k tomuto postupu nebylo možné klasifikovat plod po potratu jako lidské pozůstatky, a proto nebylo možné mu vypravit pohřeb. Autor považuje tuto formulaci za velmi nešťastnou, protože představuje citelný zásah do lidských práv.

Za nejvýznamnější novelu je považován zákon č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Novela zákona rozšířila a detailněji specifikovala základní pojmy, které jsou spojeny s konkrétními právními ustanoveními nebo se v daném zákoně nejčastěji objevují. Právní norma obsahuje celkem šestnáct definic jednotlivých pojmů, z nichž autor pokládá za nejvýznamnější zavedení termínu „tělo mrtvé narozeného dítěte“. V tomto případě došlo k výraznému posílení práva rodičů, kterým je umožněno pohřbit potracené dítě. Novela zákona dále detailněji specifikovala požadavky na zřízení a

provozování veřejného pohřebiště. Významnou změnou v této oblasti bylo zrušení požadavku na ochranné pásmo kolem pohřebiště a s ním spojené právo stavebního úřadu zakazovat nebo omezovat realizaci staveb v tomto ochranném pásmu. Ke zrušení ochranných pásem došlo kvůli složitosti jejich zřízení. Důvodová zpráva k novele zákona o pohřebnictví uvádí ke zrušení ochranných pásem následující *„zřizování ochranných pásem je komplikované tím, že je nelze zřídit opatřením obecné povahy, protože může být diskutabilní, na koho se opatření obecné povahy má vztahovat. Podle platné právní úpravy lze zřídit ochranné pásmo pouze rozhodnutím v územním řízení, které zavazuje jenom na ty, na které dopadá. Proto považujeme zřízení ochranných pásem územním rozhodnutím za neúčelné“*¹. Dále došlo ke konkrétnějšímu vymezení práv a povinností jednotlivých subjektů při nakládání s lidskými pozůstatky, jinými lidskými pozůstatky a lidskými ostatky. Účelem této konkrétní úpravy bylo snížit potenciální problémy v situacích, kdy jsou uplatňována sankční opatření vůči fyzickým osobám, právnickým osobám a podnikajícím fyzickým osobám a byl přesně stanoven dozor nad jednotlivými subjekty v oblasti pohřebnictví. Novinkou bylo právě zavedení přestupků podnikajících fyzických osob, kdy lze potrestat vedle zaměstnance pohřební služby i samotného provozovatele, tedy podnikající fyzickou osobu nebo živnostníka. Dále proběhla systematizace práv a povinností koncesovaných živností v oblasti pohřebnictví, tedy provozování pohřební služby, konzervace, balzamace a provozování krematoria. Změna se také dotkla minimálních výrobních požadavků pro výrobu rakví, kvůli zvýšení bezpečnosti osob v oblasti veřejného zdraví. Inovace spočívá v zavedení povinnosti využívat výhradně rakve s hygienickými a ekologicky šetrnými parametry, v souladu s platnými technickými normami.

Nejnovější novela zákona č. 261/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s další elektronizací postupů orgánů veřejné moci, přinesla zrušení celého ustanovení § 5b zákona o pohřebnictví. Jedná se o úpravu, která slouží k rozvoji další elektronizace veřejné správy.

Vzhledem k tomu, že pohřebnictví zahrnuje různé aspekty, jako jsou náležitosti pohřbu, manipulace s tělem zemřelého, pohřební služby, zdravotní nebo hygienické normy, je problematika pohřebnictví upravena i v několika

¹ Novelizační bod 27, zrušení § 12 odst. 2 a 3 Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

dalších právních předpisech, které se jí významně dotýkají. Jedná se především o občanský zákoník, který upravuje aspekty týkající se ochrany lidského těla po smrti, individuálního práva rozhodnout o nakládání s tělem po úmrtí a stanovení podmínek pro vlastní pohřeb. Další významnou právní úpravou je zákon o zdravotních službách, který upravuje požadavky na provedení prohlídky těla zemřelého, povinnost lékaře informovat buď osobu blízkou o úmrtí, nebo Policii ČR v případě zemřelého s nezjištěnou totožností a jednotlivé druhy pitev. Dále vyhláška č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení, která upravuje pohřby sjednané obcí v rámci své přenesené působnosti v případě, že není žádná osoba, která by zemřelému vypravila pohřeb. Vzhledem k této rozmanitosti a specifičnosti je obtížné vyjmenovat všechny právní předpisy dotýkající se pohřebnictví. Autor tyto tři výše uvedené právní prameny považuje za stěžejní.

2 Zacházení s lidskými pozůstatky a ostatky

Tělo člověka je nedílnou součástí jeho osobnosti a jako takové je právem chráněno. To platí jak v průběhu lidského života, tak i po jeho skonu. Článek 10 Listiny základních práv a svobod zakotvuje právo každého člověka na zachování jeho lidské důstojnosti. Lidské tělo a všechny jeho části jsou považovány za zvláštní statek, což znamená, že na ně nelze aplikovat obecná pravidla o věcech, což vyplývá i z ustanovení § 493 občanského zákoníku „*Lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věcí*“². Jedná se o důležitý právní koncept, který požaduje zvláštní přístup k ochraně lidského těla jako něčeho jedinečného a nedotknutelného, co nelze vnímat jako věc. S výše uvedeným ustanovením se pojí zásada nedotknutelnosti člověka zakotvená v článku 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod „*Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem*“³. Na tuto zásadu následně navazuje zásada důstojného zacházení s tělem zemřelého zakotvenou v ustanovení § 92 odst. 1 občanského zákoníku „*Lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka. Naložit s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky způsobem pro zemřelého nedůstojným se zakazuje*“⁴. Na výše uvedené zásady pak navazuje ustanovení § 28 odst. 1 transplantčního zákona, kde je uvedeno, že „*Lidské tělo a jeho části nesmějí být jako takové zdrojem finančního prospěchu nebo jiných výhod*“⁵. Zákaz prospěchu platí jak ve vztahu k zemřelému, tak ve vztahu k poskytovateli zdravotních služeb. Zmíněné zásady jsou klíčové pro jakékoli případné nakládání s tělem zemřelého.

V případě protiprávního zásahu do postmortální ochrany člověka se toto jednání může považovat za trestný čin výtržnictví nebo hanobení lidských ostatků upravený v trestním zákoníku. Trestní odpovědnost pachatele se pak bude uplatňovat pouze v případech společensky škodlivých, „*ve kterých nepostačuje uplatnění podle jiného právního předpisu*“⁶. Problémem může být posuzování případů, kdy lze k zachování respektu a piety vůči zemřelému využít jiných právních předpisů než trestněprávních. Těmito alternativními prostředky se především rozumějí právní normy občanského a správního práva, které upravují

² Ustanovení § 493 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³ Článek 7 odst. 1 Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁴ Ustanovení § 92 odst. 1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵ Ustanovení § 28 odst. 1 Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon).

⁶ Ustanovení § 12 odst. 2 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

důstojné zacházení s pozůstatky zemřelých a ochranu jejich pietního zacházení. V případech s nejmenší závažností postačí uplatnění ochrany prostřednictvím občanského zákoníku, závažnější případy budou hodnoceny jako přestupky podle zákona o pohřebnictví a zákona o válečných hrobech a pietních místech.

Ochrana těla po smrti se nachází i v dalších právních předpisech, zejména v zákoně o zdravotních službách a v zákoně o pohřebnictví. Na rozdíl od občanského zákoníku, který upravuje důstojné zacházení s tělem zemřelého, jsou tyto dvě právní úpravy také zaměřeny na ochranu veřejného zdraví, udržování veřejného pořádku a zachování morálního cítění pozůstalých a veřejnosti.

V rámci zacházení s lidskými pozůstatky a ostatky je důležité definovat, co znamenají jednotlivé pojmy „mrtvé lidské tělo“, „jiné lidské pozůstatky“ a „lidské ostatky“.

2. 1 Mrtvé lidské tělo

Pojem mrtvé lidské tělo upravuje ustanovení §2 písm. a) zákona o pohřebnictví, podle něhož je tělem zemřelého *„mrtvé lidské tělo nebo jeho části do pohřbení, pokud není za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem⁷ použito pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům; tělem zemřelého je i tělo mrtvě narozeného dítěte⁸“*. Za mrtvé lidské tělo je tedy považována mrtvola do jejího pohřbení a její neživé části z neživého lidského těla směřující k pohřbení. Formulací samotného mrtvého lidského těla se zákona o pohřebnictví nezabývá. Je tedy nutné definovat, od jakého okamžiku lze považovat lidské tělo za mrtvé.

Legální definice smrti je upravena v transplantačním zákoně, kdy se smrtí rozumí *„nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu“⁹*. Nevratná ztráta funkce mozku nastává, když dochází k trvalému selhání většiny nebo všech částí mozku, naopak nevratná zástava krevního oběhu nastává, když tok krve do mozku je trvale přerušen. Ke zjištění smrti dochází prokázáním *„nevratné zástavy krevního oběhu, nebo nevratné ztráty funkce celého mozku, včetně mozkového kmene v případech, kdy*

⁷ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Ustanovení § 2 písm. a) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

⁹ Ustanovení § 2 písm. e) zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů.

*jsou funkce dýchání nebo krevního oběhu udržovány uměle*¹⁰. Úmrtí určuje lékař a smrt se prokazuje úmrtním listem.

Zákon o pohřbnictví v ustanovení § 2 písm. a) počítá s alternativním nakládáním s mrtvým lidským tělem mimo běžný postup směřující k jeho pohřbení. Jedná se o použití mrtvého lidského těla nebo jeho části pro účely lékařské vědy, výzkumu nebo k vzdělávacím účelům, a to pouze na základě zvláštního předpisu, kterým se rozumí zákon o zdravotních službách. Podmínkou využití k těmto účelům je prokazatelný souhlas zemřelého za jeho života. V případě podezření, že k úmrtí došlo trestným činem nebo sebevraždou, může prokazatelný souhlas vyslovit osoba blízká zemřelému¹¹. Po výše uvedeném procesu se tělo zemřelého nebo jeho části spálí ve spalovně poskytovatele. V případě, že poskytovatel nemá vlastní spalovnu, dojde ke spálení ve spalovně jiného poskytovatele nebo v krematoriu, a to na základě uzavřené smlouvy. Podle ustanovení § 91 zákona o zdravotních službách, se *plody po potratu, které nebyly jako jiné lidské pozůstatky vydány k pohřbení postupem podle zákona o pohřbnictví, se zpopelňují v krematoriu odděleně*¹². Veškeré náklady včetně závěrečné kremace nese ten, kdo zemřelé tělo nebo jeho části použil.

Tělo mrtvě narozeného dítěte je jeden z dalších termínů, který zmiňuje v ustanovení § 2 písm. a) zákon o pohřbnictví. Jedná se o upřesnění zavedené novelou zákona o pohřbnictví, aby byl legislativně přímo vymezen rozdíl mezi pojmem tělo mrtvě narozeného dítěte a pojmem jiné lidské pozůstatky. Právní úprava před novelou tento pojem neznala a považovala ho za běžný klinický odpad, který se neregistroval v úmrtní matrice, a tudíž mu nebylo možné vypravit pohřeb. Z pohledu etické a soukromoprávní roviny bylo toto ustanovení z hlediska vnitrostátní, ale i evropské legislativy nepřijatelné. Touto problematikou se zabýval i Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku č.j. 50132/12, kde došel k závěru, že by se nemělo s tělem dítěte, které se narodilo mrtvé, nakládat jako s ostatním klinickým odpadem. Pokud by tomu tak bylo, jednalo by se o rozpor s článkem 8 Úmluvy 209/1992 Sb. Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Podle současné právní úpravy je mrtvě narozené dítě považováno za tělo

¹⁰ Ustanovení § 10 zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů.

¹¹ Ustanovení § 81 odst. 2 písm. b) bod 1,3 Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

¹² Ustanovení § 91 Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

zemřelého a tím je mu přiznána veškerá právní ochrana a je možné mu vystavit pohřeb. Podle ustanovení vyhlášky § 19 č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách „*Mrtvě narozené dítě zapíše matrikář jen do knihy narození a v oddíle "Záznamy a opravy před podpisem" zápisu se vyznačí, že jde o dítě mrtvě narozené*¹³“.

Autor se v tomto případě ztotožňuje s názorem Evropského soudu pro lidská práva a spatřuje několik pozitivních důvodů týkající se přehodnocení statusu mrtvě narozených dětí z běžného klinického odpadu na mrtvé lidské tělo. Prvním z důvodů je vyjádření empatie a respektu k rodičům, kteří prožívají bolest ze ztráty svého dítěte. Přijímání mrtvě narozeného dítěte jako těla zemřelého umožňuje rodičům adekvátní prostor pro smutek, památku a příležitost pro rozloučení formou, která respektuje jejich náboženská nebo kulturní přesvědčení. Druhý důvod spatřuje v právu na důstojnost, protože každý člověk má právo na důstojnost, a to i po smrti. Přijetí mrtvě narozených dětí jako těl zemřelých přispívá k uznání důstojnosti. Přehodnocení statusu mrtvě narozených dětí jako těl zemřelých ukazuje respekt k hodnotě jejich života. Uznání tohoto práva je důležité pro rodiče, kteří mohou cítit, že jejich dítě má i po smrti nárok na respekt a důstojnost.

2. 2 Jiné lidské pozůstatky

Termínem „jiné lidské pozůstatky“ se podle ustanovení § 2 písm. b) zákona o pohřebnictví, rozumí „*plod po potratu, včetně biologických zbytků potratu, není-li možné je od plodu oddělit, podle zvláštního právního předpisu*¹⁴; *jiným lidským pozůstatkem je vždy plod po umělém přerušení těhotenství*“. Plodem po potratu se ve smyslu ustanovení § 82 odst. 2 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách „*plod, který po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matčina neprojevuje ani jednu ze známek života a současně jeho porodní hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 22 týdnů. Biologickými zbytky potratu se především rozumí placenta a těhotenská sliznice*“¹⁵.

¹³ Ustanovení §19 Vyhláška č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

¹⁴ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵ Ustanovení § 82 odst. 2 Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Zakotvením pojmu „jiné lidské pozůstatky“ došlo k výraznému posílení práva rodičů zejména pak matky. Jedná se o právo na ochranu soukromého a rodinného života pramenící z čl. 8 Úmluvy 209/1992 Sb. Touto problematikou se v roce 2013 zabýval i veřejný ochránce práv JUDr. Pavel Varvařovský, na kterého se obrátila žadatelka s prosbou o nápravu nejednoznačné právní úpravy. Jednalo se o situaci, kdy po prodělaném potratu požádala poskytovatele zdravotních služeb o vydání mrtvého plodu z důvodu obstarání pohřbu. Její žádosti nebylo vyhověno, protože dosavadní úprava považovala plod po potratu za běžný klinický odpad, který putuje do spalovny. Veřejný ochránce práv ve svém stanovisku zdůraznil, že se přiklání k tomu, aby bylo možné pohřbívat mrtvě narozené děti, včetně plodů po potratu, „*Není žádný rozumný důvod pro to, aby rodiče dětí, které zemřely ještě před porodem, nemohli požádat o vydání svého mrtvě narozeného dítěte za účelem jeho pietního pohřbení dle svého přání*“¹⁶.

Ze zákona o pohřebnictví vyplývá, že v případě, že dojde ve zdravotnickém zařízení k potratu nebo ukončení těhotenství, má poskytovatel zdravotních služeb na základě žádosti ženy povinnost uložit ve svých prostorách jiné lidské pozůstatky pro účely jejich pohřbení po dobu devadesáti šesti hodin od potratu nebo ukončení těhotenství. Tato lhůta začíná běžet od okamžiku, kdy došlo k potratu nebo ukončení těhotenství, zpravidla se vychází ze záznamu v lékařské dokumentaci. Následně je poskytovatel povinen vydat jiné lidské pozůstatky osobě, která o ně požádá, primárně se vždy bude jednat o rodiče. Toto právo vyplývá z ustanovení § 114 odst. 1 občanského zákoníku. Na základě toho poskytovatel zdravotních služeb musí této osobě předat v případě potratu list o prohlídce zemřelého a v případě ukončení těhotenství písemný dokument o identifikaci jiných lidských pozůstatků. Podle ustanovení § 2 písm. o) zákona o pohřebnictví tento dokument obsahuje „*údaje o stáří plodu v týdnech, je-li známo, jeho pohlaví, pokud ho lze určit, datum potratu, je-li známo, nebo datum ukončení těhotenství a jméno, popřípadě jména, a příjmení matky*“¹⁷. V situaci, kdy žádá z osob nevyužijí právo převzít jiné lidské pozůstatky, zajistí poskytovatel zdravotních služeb jejich zpopelnění.

Autor zavedení práva na vydání jiných lidských pozůstatků hodnotí jako přínosné posílení v oblasti práv matky, protože považuje prodělaní potratu za

¹⁶ Kancelář Veřejného ochránce práv. *Stanovisko ombudsmana: Sp. zn. 2645/2013/VOP* [online]. Brno, 2013, [cit. 2023-07-20]. Dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/1516>

¹⁷ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, § 2 písm. o)

emociálně bolestivý prožitek. V případě, kdy by matce nebylo umožněno vydání těchto jiných lidských pozůstatků, by mohlo dojít k prohloubení prodělaného traumatu. Během těhotenství je matka s plodem fyzicky spojena a postupně si k němu vytváří emociální pouto. Možnost převzetí lidských pozůstatků a umožnění provedení pohřbu nebo jiného způsobu rozloučení autor vnímá jako určitou cestu pro zpracování této ztráty.

2.3 Lidské ostatky

Lidské ostatky jsou jeden z dalších základních pojmů, zakotvený v ustanovení § 2 písm. d) zákona o pohřebnictví, „*lidskými ostatky se rozumí lidské pozůstatky po pohřbení*“. Okamžikem pohřbení se z lidských pozůstatků stávají lidské ostatky. Lidské ostatky mohou mít dvojí podobu, a to kosterní nebo zpopelněnou. Z toho vyplývá, že existují dva způsoby pohřbení, a to uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na veřejném či neveřejném pohřebišti, nebo zpopelněním v krematoriu.

Zákon o pohřebnictví neupravuje, do jaké minimální hloubky se mají lidské ostatky uložit. Právní úprava pouze stanovuje podmínky pro vykopání hrobu, kterými se rozumí hloubka a boční vzdálenost mezi jednotlivými hroby. Při ukládání vždy bude záviset na konkrétní situaci daného pohřebiště. Z obecného hlediska se vždy musí brát zřetel na to, aby byly lidské ostatky uloženy tak hluboko, aby nedošlo při běžných údržbových pracích na hrobovém místě k jejich narušení a byla zajištěna jejich pieta a důstojnost. Podrobné požadavky týkající se samotného ukládání lidských ostatků je rozebráno v následující kapitole 3. Uložení lidských pozůstatků se provádí buď do hrobu nebo hrobky na veřejném či neveřejném pohřebišti. V případě zpopelněných lidských pozůstatků právní úprava nestanovuje povinnost uložit urnu na jedno z uvedených pohřebišť. Urnu s pozůstatky vydá pohřební služba tomu, kdo sjednal smlouvu o obstarání kremace. Následně je na této osobě a na dohodě pozůstalých, kde urnu s pozůstatky uloží. Není tedy vyloučeno, že si osoba ponechá urnu doma. Lidským ostatkům je přiznána zvláštní zákonná ochrana a je zakázáno s nimi nakládat nedůstojným způsobem.

2.4 Zacházení podle zákona o zdravotních službách

Především je třeba zdůraznit, že na těle zemřelého je možné vykonat pouze zákonem povolené postupy a činnosti. Jakékoli jiné zásahy na těle jsou zakázány.

Zákon o zdravotních službách v ustanovení § 79 taxativně vyjmenovává úkony, které je možné s mrtvým lidským tělem učinit.

První z činností, která musí být provedena vždy, je prohlídka těla zemřelého, která je nezbytná k ověření skutečnosti úmrtí, odhadu pravděpodobného data a času úmrtí a zjištění příčiny smrti. Prohlídka je vždy prováděna lékařem, který zároveň určí, zda je potřebné provedení pitvy a odběru biologického materiálu pro diagnostické účely. Pro uskutečnění prohlídky těla zemřelého je třeba, aby příslušné subjekty byly informovány o úmrtí nebo nálezů těla zemřelého. V ustanovení § 83 odst. 2 zákona o zdravotních službách je zakotvena obecná oznamovací povinnost, kterou „*má každý, kdo se o úmrtí dozvěděl nebo našel tělo zemřelého nebo jeho část a neví, zda úmrtí nebo nález těla nebo jeho části již bylo oznámeno*“¹⁸.

Následuje pitva, která bude provedena na základě žádosti nebo oznámení. Zákon o zdravotních službách v ustanovení § 88 rozlišuje čtyři druhy pitev. Jedná se o zdravotní pitvu, která je prováděna s cílem objasnit příčinu úmrtí a osvětlit další důležité mechanismy úmrtí osob, které zemřely mimo zdravotní zařízení, a to v situacích náhlého, neočekávaného úmrtí nebo násilného úmrtí, včetně případů sebevražd. Dále o soudní pitvu, kterou nenařizuje lékař, ale orgán činný v trestním řízení. Nastane v případě, že během prohlídky těla zemřelého prohlízející lékař nabude podezření, že smrt člověka mohla být zaviněna druhou osobou. Účelem soudní pitvy není pouze zjištění základního onemocnění a příčin úmrtí, ale také zkoumání mechanismu úmrtí a vlivu alkoholu a toxických látek na organismus. Pitvu provádějí dva znalci z oboru soudního lékařství „*Dva znalce je třeba přibrat vždy, jde-li o prohlídku a pitvu mrtvolu*“¹⁹. Nastane-li tato situace, k pohřbení těla zemřelého může dojít až po objasnění všech příčin úmrtí, *pohřbít mrtvolu lze v takových případech jen se souhlasem státního zástupce*“²⁰. Dalším druhem pitev jsou patologicko-anatomická pitva sloužící k objasnění nemoci, která vedla k úmrtí a anatomická pitva, která je prováděna v rámci výuky na univerzitních pracovištích.

¹⁸ Ustanovení § 83 odst. 2 Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

¹⁹ Ustanovení § 105 odst. 4 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

²⁰ Ustanovení § 115 odst. 1 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Z těla zemřelého lze odebrat orgány pro transplantaci. Jedná se o tkáň a buňky k použití u člověka nebo pro výrobu léčiv a dále o části lidského těla, včetně tkání a buněk za účelem výzkumu a výuky. Tyto procesy se uskutečňují podle transplantačního zákona. Tato právní úprava definuje orgán jako „samostatnou a životaschopnou část lidského těla tvořenou strukturovaným uspořádáním různých tkání, která má zachovanou svoji strukturu, cévní zásobení a schopnost vykonávat fyziologické funkce s významnou mírou autonomie“²¹. Odběr může být proveden pouze v případě prokázaného úmrtí pacienta a jeho předpokládaného souhlasu s darováním orgánů po smrti. Aby odběr nebyl proveden, vyžaduje se prokázaný nesouhlas s posmrtným odběrem. Tento nesouhlas se eviduje v Národním registru osob nesouhlasících s posmrtným darováním tkání a orgánů, který je spravován Ústavem zdravotních informací České republiky. Dále lze z těla zemřelého vyjmout implantabilní zdravotnické prostředky, kterým je například kloubní náhrada a aktivní implantabilní zdravotnické prostředky, kterými jsou například kardiostimulátory a implantabilní defibrilátory. Všechny uvedené úkony mohou být provedeny nejdříve za dvě hodiny po úmrtí s výjimkou, kterou stanovuje transplantační zákon, kdy by časová prodleva s potřebnými úkony mohla zmařit transplantační proces.

Následné úkony na těle zemřelého se provádějí podle zákona o pohřbnictví.

2. 5 Zacházení podle zákona o pohřbnictví

Dodržování správných postupů při zacházení s lidskými pozůstatky respektuje lidskou důstojnost a etické normy. Manipulace s tělem by měla být prováděna s ohledem na příslušné kulturní a etické normy. Zákon o pohřbnictví stanovuje tři zásady při zacházení s lidskými ostatky a pozůstatky. Jedná se o důstojnost, ochranu veřejného zdraví a ochranu veřejného pořádku. „S lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku“²².

Zachování důstojnosti a nárok na ni je jedno ze základních lidských práv zakotvené v článku 10 Listiny základních práv a svobod „Každý má právo, aby

²¹ Ustanovení §2 odst. 1 Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon).

²² Ustanovení § 4 odst. 1 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví a o změně některých zákonů. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-11-13].

byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno“²³. Právo na lidskou důstojnost představuje subjektivní právo, díky kterému je umožněno vymáhat individuální právní postavení v rámci soukromoprávního nebo veřejnoprávního vztahu. Přestože zemřelá osoba není schopna účastnit se těchto společenských vztahů, ochrana důstojnosti jí náleží. Domoci se práva na její lidskou důstojnost patří osobám blízkým zemřelé osoby, které se cítí být dotčeny jednáním proti zemřelé osobě. Toto právo vychází z ustanovení § 82 odst. 2 občanského zákoníku „Po smrti člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých“²⁴. V praxi se nejčastěji jedná o domáhání se ochrany památky zemřelého a jeho jména. Lidskou důstojnost lze tedy chápat jako chráněnou hodnotu, která s přibývajícím časem od smrti klesá. Ochranou osobnostních práv se ve svém rozsudku sp. zn. 30 Cdo 1712/2018 zabýval i Nejvyšší soud, který důstojné zacházení s lidskými pozůstatky a ostatky definoval takto: „zacházení s lidskými pozůstatky lze, v souladu s všeobecně přijímanými etickými pravidly, považovat takové jednání, které by nepřivodilo újmu ani živé osobě (vyjma nezbytných zdravotně hygienických opatření).“²⁵

Zásada ochrany veřejného zdraví vychází ze zákona č. 258/2000 Sb., zákon o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů. Za veřejné zdraví lze považovat podle odborné literatury „zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin“²⁶. Právo na ochranu veřejného zdraví je jedno ze základních lidských práv, které je zakotveno v článku 31 Listiny základních práv a svobod „Každý má právo na ochranu zdraví“²⁷. Ochrana veřejného zdraví podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů spočívá v celé řadě opatření a aktivit, které si kladou za cíl vytvořit, udržet a ochraňovat zdravé životní a pracovní podmínky. Hlavním úkolem ochrany veřejného zdraví je zabránit šíření infekčních nemocí a hromadně se vyskytujících onemocnění, minimalizovat rizika ohrožení zdraví spojených s vykonáváním prací a prevence vzniku nemocí souvisejících s prací a dalších

²³ Článek 10 odst. 1 Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

²⁴ Ustanovení § 82 odst. 2 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁵ Rozsudek (Rc) Nejvyšší soud ČR - senát ze dne 30.04.2020 sp. zn. 30 Cdo 1712/2018

²⁶ STAŠA, Josef. Veřejné zdraví. In: HENDRYCH, Dušan a kol. Právní slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.) Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/index.seam>

²⁷ Článek 31 Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

významných poruch zdraví. Zároveň zahrnuje dohled nad dodržováním těchto opatření a udržováním optimálního stavu veřejného zdraví. Ohrožení veřejného zdraví nastává tehdy, kdy jsou obyvatelé nebo určité skupiny vystaveny nebezpečí do takové míry, že rizikové faktory přírodních, životních nebo pracovních podmínek přesahují obecně akceptovatelnou úroveň a představují výrazné riziko pro poškození zdraví. Při zacházení s lidskými pozůstatky je tedy důležité dodržovat ochranná opatření, protože lidské pozůstatky mohou obsahovat patogeny, které způsobují infekční nemoci. Při nedodržení bezpečnostních opatření může dojít k přenosu bakterií, virů nebo jiných patogenů, které mohou ohrozit zdraví osob, které s lidskými pozůstatky manipulují. Dbání na ochranu zdraví při manipulaci s lidskými pozůstatky je nezbytné pro prevenci infekcí, zachování bezpečnosti a dodržení etických a právních standardů. V ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) zákona o pohřebnictví se ochrana veřejného zdraví projevuje nejvýrazněji a to tím, že upravuje kritéria stanovená pro zacházení s lidskými pozůstatky osoby, která v době úmrtí byla nakažena ohrožující nemocí.

Poslední zásadou zacházení s lidskými pozůstatky a lidskými ostatky je zásada ochrany veřejného pořádku. Jedná se o další neurčitý právní pojem, který nelze přesně právně definovat a jeho použití je vázáno na správní uvážení. Definicí veřejného pořádku se zabýval i Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku č.j. 2 As 78/2006-64, který veřejný pořádek pojal poměrně široce, „*jako normativní systém, na němž je založeno fungování společnosti v daném místě a čase a jenž v sobě zahrnuje ty normy právní, politické, mravní, morální a v některých společnostech i náboženské, které jsou pro fungování dané společnosti nezbytné*“²⁸. Autor na veřejný pořádek pohlíží jako na stav sociálního a právního uspořádání ve společnosti, jehož cílem je udržovat klid, bezpečnost, a obecné pohodlí občanů. Vnímá ho jako soubor pravidel, zákonů a normativních opatření, která mají zajistit stabilitu a bezpečnost v rámci společnosti. Ochrana veřejného pořádku se obvykle projevuje v zákonech týkající se prevence protiprávní činnosti. Z pohledu ochrany veřejného pořádku na úseku pohřebnictví se vymahatelnost ochrany veřejného pořádku projevuje v zákoně o některých přestupcích, kdy se „fyzická osoba dopustí přestupku tím, že poruší podmínky uložené na ochranu veřejného pořádku při konání pietních a jiných společenských

²⁸ Rozsudek (SJS) Nejvyšší správní soud-senát (ostatní) ze dne 16.05.2007 sp. zn. 2 As 78/2006-64

akcí anebo v místech určených k pohřbívání“²⁹. Díky tomuto ustanovení je možná vymahatelnost řádu veřejného pohřebiště, která do té doby nebyla možná.

Zákon o pohřebnictví vyjmenovává v ustanovení § 4 odst. 1 případy, které výše uvedeným třem zásadám odporují a z tohoto důvodu takové formy zacházení s lidskými pozůstatky a lidskými ostatky zakazuje. Následně budou rozebrány jednotlivé případy zakázaného zacházení s lidskými pozůstatky a ostatky.

Půjde o situace, kdy tělo zemřelého v době úmrtí bylo nakaženo nebezpečnou nemocí, v takovémto případě je zakázáno tělo zemřelého upravovat, konzervovat, balzamovat nebo jej vystavovat. Půjde o následující nemoci, kdy tělo zemřelého je nakažené „*morem, cholera, žlutou zimnicí, pravými neštovicemi, skvrnivkou a hemoragickou horečkou typu Lassa, Marburg a Ebola, nebo dalšími infekčními onemocněními, vyvolanými jinými vysoce rizikovými biologickými agens a jejich toxiny, která stanoví opatřením obecné povahy příslušný orgán ochrany veřejného zdraví*“³⁰. Tímto příslušným orgánem se rozumí Ministerstvo zdravotnictví, které vyhlásí tato infekční onemocnění v celoplošném televizním a rozhlasovém vysílání, aby upozornilo na tuto skutečnost, co nejširší veřejnost. Pokud nastanou tyto uvedené skutečnosti, je nutné, aby mrtvé tělo bylo uloženo do konečné rakve, tedy do speciálního transportního vaku, díky němuž je minimalizováno riziko šíření infekce a chráněno tak veřejné zdraví. Tímto způsobem se bude postupovat i v případě, kdy je tělo zemřelého ve stavu pokročilého rozkladu. V situaci, kdy došlo k úmrtí osoby, která byla buď v době úmrtí nakažena nebezpečnou nemocí, nebo u ní bylo podezření na tuto formu nemoci, má Krajská hygienická stanice právo určit postup při nakládání s lidskými pozůstatky pro vypravitele pohřbu nebo provozovatele pohřebních služeb. V případě nemožnosti vyloučení rizika nákazy mohou rozhodnout o pohřbení zpopelněním „*bez ohledu na vůli zemřelé osoby, případně osob uvedených v § 114 odst. 1 občanského zákoníku*“³¹ nebo vypravitele

²⁹ Ustanovení § 5 odst. 1 písm. i) Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

³⁰ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

³¹ Manžel zemřelého, a není-li ho, děti zemřelého; není-li jich, rodiče a není-li jich, sourozenci zemřelého; nežijí-li, jejich děti a není-li ani jich, pak kterákoliv z osob blízkých; není-li žádná z těchto osob, obec, na jejímž území člověk zemřel

*pohřbu*³². V takovém případě je princip ochrany veřejného zdraví nadřazen právu zemřelého nebo jeho pozůstalých na způsobu provedení pohřbu.

Konzervovat, balzamovat nebo vystavovat tělo zemřelého, a to i konzervované nebo balzamované, bez souhlasu zemřelé osoby, je právníkem nebo podnikajícím osobám zakázáno. Každý má za svého života právo rozhodnout, jak bude vypadat jeho pohřeb. Pokud by takovéto výslovné rozhodnutí za života neučinil, rozhodne o jeho pohřbu podle ustanovení § 114 odst. „*manžel zemřelého, a není-li ho, děti zemřelého; není-li jich, pak rozhodnou rodiče a není-li jich, sourozenci zemřelého; nežijí-li, pak rozhodnou jejich děti a není-li ani jich, pak kterákoli z osob blízkých; není-li žádná z těchto osob, pak rozhodne obec, na jejímž území člověk zemřel*“³³. Vůle zemřelého o konzervaci, balzamací nebo vystavení mrtvého těla se musí vykládat omezeně, protože v případě již výše zmíněného nakažení těla zemřelého nebezpečnou nemocí, je vyloučeno, aby byly provedeny tyto činnosti zacházení s mrtvým lidským tělem i přes přání zesnulé osoby nebo jeho blízkých. Stejná situace nastane v případě, že náklady na splnění přání zemřelého nebude možné uspokojit z pozůstalosti, v takovém případě je možné od požadavku zemřelého ustoupit a zajistit mu podle místních zvyklostí slušný pohřeb. Pro bližší pochopení v čem spočívá balzamace a konzervace lidských pozůstatků, je nutné tyto dva základní pojmy definovat.

2. 5. 1 Balzamace a konzervace lidských pozůstatků

Balzamace a konzervace představují dva různé přístupy k úpravě lidských těl, které se odlišují v důsledcích, které vyvolávají. Za konzervaci lidských pozůstatků se považuje „*úprava lidských pozůstatků zpomalující rozvoj posmrtných změn vyvolaných hnilobnými bakteriemi nebo hmyzem*“³⁴. Tato metoda oddaluje přirozený proces biologických rozkladů nastávajících po smrti člověka. Balzamací se rozumí „*úprava lidských pozůstatků zamezující rozvoji posmrtných změn vyvolaných hnilobnými bakteriemi nebo hmyzem*“³⁵. Balzamováním se tělo zemřelého přivede do stavu, kdy nejsou zjevné procesy rozkladu. Tento postup se obvykle využívá v případě, kdy je zemřelý vystaven při pokojové teplotě v rakvi ještě dlouho po smrti, a to bez potřeby chlazení. Tento postup se rovněž uplatňuje při přepravě těla na delší vzdálenost, tak aby se

³² Ustanovení § 5 odst. 7 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

³³ Ustanovení § 114 odst. 1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁴ Ustanovení § 2 písm. i) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

³⁵ Ustanovení § 2 písm. h) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

zabránilo rozkladu. Tímto odborným postupem se zamezí rozvoji biologického rozkladu, který by jinak bránil uskutečnění vystavení zemřelého touto formou. Provádění balzamace a konzervace lidských pozůstatků je koncesovanou živností, jejíž provozování je závislé na souhlasu krajské hygienické stanice.

Koncese vztahující se k balzamaci a konzervaci je uvedena v příloze číslo tři živnostenského zákona. Zákon o pohřebnictví požaduje splnění několika obligatorních náležitostí k získání koncese na provádění balzamace a konzervace lidských pozůstatků. Podle ustanovení § 10 odst. 2 zákona o pohřebnictví se jedná o „*odbornou způsobilost, kterou se rozumí úspěšné získání profesní kvalifikace Pracovník pro úpravu a přepravu lidských pozůstatků a profesní kvalifikace Pracovník pro vyšší hygienické zaopatření těl zemřelých podle zvláštního právního předpisu*³⁶, a absolvování specializované odborné přípravy zaměřené na odbornou problematiku související s balzamací a konzervací“³⁷. Dále právní úprava klade požadavky na získání vzdělání v oboru zdravotnictví, pokud žadatel nesplňuje tento požadavek, je jako minimum vyžadováno získání středoškolského vzdělání zakončené maturitní zkouškou s pětiletou praxí v oboru balzamace a konzervace lidských pozůstatků. Jak již bylo výše zmíněno, pro provozování této koncesované živnosti je potřeba vydání kladného stanoviska krajské hygienické stanice. Toto stanovisko vydá krajská hygienická stanice na základě předložené žádosti živnostenského úřadu. Na vydání stanoviska má 30 dnů od doručení žádosti. Tímto vydaným stanoviskem je následně živnostenský úřad vázán. Pro vydání kladného stanoviska krajskou hygienickou stanicí musí žadatel o koncesi splňovat dvě podmínky. První podmínkou je mít „*vhodnou místnost k provádění balzamace a konzervace*, a druhou podmínkou je, že *vybavení, které bude k provádění balzamace a konzervace užívat, není v rozporu s požadavky na ochranu veřejného zdraví*“³⁸.

Jedním z dalších zakázaných zacházení s lidskými pozůstatky je jejich vystavení před pohřbením. Právní úprava, ale současně stanovuje výjimku a to takovou, že nekonzervované tělo zemřelého lze vystavit v otevřené rakvi do jednoho týdne od úmrtí a konzervované tělo může být vystaveno i déle než jeden týden od úmrtí. Vystavování mrtvého lidského těla s sebou může přinášet

³⁶ Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

³⁷ Ustanovení § 10 odst. 2 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

³⁸ Ustanovení § 10 odst. 4 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

hygienická a zdravotní rizika, proto je kladen důraz na čas plynoucí od doby úmrtí, po kterou může být tělo vystavováno. Doba úmrtí je stanovena lékařem, který po prohlédnutí mrtvého těla vydá list o prohlídce zemřelého. Tento postup je upraven podle ustanovení § 26 odst. 1 občanského zákoníku „*Smrt člověka se prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem*“³⁹. Autor vnímá pohřby s otevřenou rakví jako formu určité podpory v procesu smutku, kdy je pozůstalým umožněn poslední pohled na zemřelého a s ním spojené poslední rozloučení a přijetí skutečnosti, že zemřelý není mezi živými.

Zakázaným jednáním se podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. d) zákona o pohřbenictví rozumí odstranění nesnímatelných náhrad, které jsou pevně spojeny s lidskými pozůstatky. Jedná se zejména o zubní náhrady jako jsou zubní korunky, můstky či protézy. Tyto náhrady považujeme za „*res extra commercium*“, což znamená, že se jedná o věci, které nejsou předmětem obchodování. Nemohou být vlastněny, převedeny nebo obchodovány, protože jsou považovány za společensky nebo právně důležité. Z toho vyplývá, že nárok na jejich odstranění nevzniká žádné osobě. Ovšem pokud by nastala situace, že neodstraněním nesnímatelných náhrad vznikne riziko ohrožení osob manipulující s tělem zemřelého, je možné podle České technické normy ČSN EN 15017 (763500) tyto náhrady odejmout.

Je také zakázáno „*zacházet s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního citění veřejnosti*“⁴⁰. Jedná se především o etickou normu směřující k vytvoření respektu lidské důstojnosti a zabraňování nevhodnému nebo urážlivému zacházení s lidskými pozůstatky a ostatky. Právo na zachování důstojnosti je považováno za jedno ze základních lidských práv vycházející z článku 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno*“⁴¹. Důstojné zacházení s lidskými pozůstatky lze zařadit pod pojem „*pieta*“, kterou lze definovat jako veřejné vyjádření úcty a respektu vůči hlubokému žalu jednotlivce,

³⁹ Ustanovení § 26 odst. 1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴⁰ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. f) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbenictví a o změně některých zákonů.

⁴¹ Článek 10 odst. 1 Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky.

který prožívá těžkou osobní ztrátu způsobenou úmrtím osoby blízké. Neoprávněný zásah do práva na pietu se považuje za zásah do práva na soukromí. Ústavní soud ve svém nálezu ÚS 2477/08 ochranu piety rozšířil i na ochranu pietního místa „Zvláštní pouto jednotlivce se proto neváže pouze k mrtvým předkům, ale rovněž i k místu jejich „posledního spočinutí“, které si zvolili a vlastními prostředky zbudovali. Tento pietní respekt se proto týká nejen mrtvých samotných, ale též pietního místa“⁴².

Významným ustanovením je zákaz „neoprávněně otevřít konečnou rakev s lidskými pozůstatky nebo ostatky“⁴³ a „neoprávněně otevřít hrob nebo hrobku nebo neoprávněně provádět exhumaci“⁴⁴. Obě tato ustanovení mají vést k zajištění zachování piety a důstojnosti a v případě jejich porušení jsou považovány za skutkové podstaty přestupků. Oprávnění k otevření konečné rakve nebo urny se zpopelněnými lidskými ostatky má pouze oprávněná osoba, kterou je vypravitel pohřbu. Vypravitelem pohřbu se rozumí „fyzická nebo právnická osoba sjednávající pohřbení do 96 hodin od oznámení úmrtí nebo obec zajišťující pohřbení“⁴⁵. Jedná se o poměrně široký okruh osob, jako jsou osoby vyjmenované v ustanovení § 114 odst. 1 občanského zákoníku, ale i přátelé, spolupracovníci, sousedé, sdružení a nakonec obec, která má na rozdíl od ostatních povinnost vypravit zemřelé osobě pohřeb. Pro bližší pochopení této problematiky je potřeba v následující podkapitole definovat pojem „konečná rakev“.

Oprávnění k otevření hrobu, hrobky nebo provádění exhumace má v první řadě provozovatel pohřebiště, toto ustanovení se vztahuje jak na veřejné, tak neveřejné pohřebiště. Dále osoba, která je uvedena v řádu pohřebiště a to v případě, že veřejné pohřebiště je provozováno prostřednictvím podnikající fyzické nebo právnické osoby. A jako poslední má toto oprávnění provozovatel pohřební služby, který uzavřel smlouvu o provádění těchto činností s vypravitelem pohřbu. Definici hrobového místa se autor věnuje v kapitole páté.

⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/index.seam>

⁴³ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. g) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

⁴⁴ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. h) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

⁴⁵ Ustanovení § 2 písm. p) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

2. 5. 2 Konečná rakev

Podle ustanovení § 2 písm. k) zákona o pohřbivnictví se konečnou rakví rozumí „pevně zavřená rakev s lidskými pozůstatky určená pro jejich pohřbení, vyrobená z dřevěných desek nebo desek na bázi dřeva a splňující kritéria pevnosti rakve pro pohřbení nebo alespoň parametry ve shodě s určenou normou“⁴⁶. Právní úprava zdůrazňuje, že rakev je schránka vytvořena ze dřeva, ovšem nutno podotknout, že se nejedná o striktní pravidlo. Rakve v České republice mohou být vyráběny i z jiných materiálů jako je například sklo, kov, ratan či papír, ale za podmínky, že budou splňovat požadavky kladené na pevnost, hygienu a ochranu životního prostředí. Mechanické požadavky na rakev vyráběnou ze dřeva nebo na bázi dřeva jsou stanoveny technickou normou ČSN 49 3160-1. Vybrané dřevo musí mít vlhkost menší než 15% a nesmí obsahovat žádné chemické prvky. Příliš vysoká nebo příliš nízká vlhkost může způsobit deformace dřeva. Příliš suché dřevo se může smršťovat a praskat, zatímco příliš mokré dřevo může být náchylné k deformacím a hnilobě. Vlhkost kolem 15% je ideální pro minimalizaci těchto problémů. Spodní část rakve musí být schopna odolat minimální síle 1500 Newtonů (N) působící ve statickém režimu. Statický režim znamená, že síla je konstantní a nehýbe se nebo se mění velmi pomalu. Tato statická pevnost se týká schopnosti rakve odolat hmotnosti nebo tlaku ve statickém stavu, například když je rakev uložena na pevném podkladu nebo pokud na ni působí konstantní tlak z vnějších zdrojů. 1500 N je minimální množství síly, kterou spodní část rakve musí bezpečně unést, aby byla považována za staticky pevnou. „Pro umožnění manipulace s rakví vidlicovými vozíky musí mít rakev nožky nejméně o výšce 50 mm“⁴⁷, díky tomu se usnadní zvedání a přenášení rakve. Rakev by měla být navržena tak, aby poskytovala vhodné a důstojné prostředí pro uložení těla během pohřbních obřadů. Existuje několik druhů rakví s různými designy, materiály a cenami, a volba závisí na osobních preferencích, náboženských nebo kulturních tradicích a finančních možnostech rodiny zemřelého.

⁴⁶ Ustanovení § 2 písm. k) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbivnictví a o změně některých zákonů.

⁴⁷ ÚŘAD PRO TECHNICKOU NORMALIZACI, METROLOGII A STÁTNÍ ZKUŠEBNICTVÍ. ČSN 49 3160-1, ČSN 49 3160-1 (493160) Rakve - Část 1: Obecné a mechanické požadavky a značení. 10/2014.

3 Ukládání lidských pozůstatků

Jak již bylo zmíněno výše, lidské pozůstatky mohou být uloženy buď v hrobu nebo hrobce, a to na veřejném či neveřejném pohřebišti. Zákon o pohřebnictví v ustanovení § 22 odst. 1 stanovuje technické požadavky na hrob a hrobku. V první řadě se jedná o hloubku hrobu, která je stanovena podle toho, zda jsou do hrobu ukládány lidské pozůstatky dospělé osoby nebo dítěte mladšího deseti let. Minimální hloubka pro ukládání dospělé osoby činí 1,5 metrů a u dítěte mladšího deseti let 1,2 metru. Důvod stanovení hloubky hrobu autor sledává především v zabránění potencionálního negativního vlivu na veřejné zdraví projevující se například šířením nemocí z rozkládajících se lidských ostatků, zamezení nežádoucím exhumacím a ochraně životního prostředí. Hloubka samotné hrobky není zákonem o pohřebnictví stanovena, to ovšem nevylučuje oprávnění provozovatele veřejného či neveřejného pohřebiště si ji ve svém řádu stanovit.

Jeden z dalších technických prvků představuje dno hrobu nebo hrobky, které musí být situováno nad úroveň kolísání hladiny podzemní vody. Podzemními vodami se podle ustanovení § 2 odst. 2 vodního zákona rozumí „vody přirozeně se vyskytující pod zemským povrchem v pásnu nasycení v přímém styku s horninami; za podzemní vody se považují též vody protékající podzemními drenážními systémy a vody ve studních“⁴⁸. Dno hrobu slouží k uložení konečné rakve s lidskými pozůstatky čímž dojde k jejich pohřbení. Ukládání lidských pozůstatků v blízkosti vodních zdrojů by mohlo zvýšit riziko šíření nemocí a patogenů prostřednictvím podzemní vody. Udržování bezpečné vzdálenosti od hladiny podzemní vody pomáhá ochránit zdraví obyvatelstva.

Třetím technickým parametrem je stanovení minimální boční vzdálenosti mezi hroby, která musí být alespoň 0,3 metrů. Tato vzdálenost slouží nejen k pohodlnému přístupu k jednotlivým hrobům během pohřebních prací, což snižuje riziko poškození okolních hrobů a náhrobních kamenů, ale i usnadnění údržby pohřebiště.

⁴⁸ Ustanovení § 2 odst. 2 Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).

3. 1 Tlecí doba

Pro pohřbívání nezpelněných lidských pozůstatků do hrobu je nutné stanovení tlecí doby. Zákon o pohřebnictví v ustanovení § 22 odst. 3 určuje minimální délku tlecí doby na deset let. Konkrétní délku pro veřejné pohřebiště pak stanovuje provozovatel v řádu pohřebiště. Tato tlecí doba, ale nesmí být kratší deseti let, protože by se jednalo o rozpor se zákonem o pohřebnictví. Při stanovení délky musí vycházet z výsledků hydrogeologického průzkumu, stanoviska krajské hygienické stanice a místních zvyklostí. Určení délky tlecí doby je ovlivněno několika aspekty, zda struktura půdy je dostatečně vhodná pro rozklad, vlhkost prostředí, ve kterém dochází k uložení nezpelněných lidských ostatků a přítomnost vzduchu. Obec nebo registrovaná církev, která má povinnost zajistit hydrogeologický průzkum by měla dbát na zajištění, co nejpodrobnějšího průzkumu složení půdy, aby zamezila případným budoucím problémům s rozkládáním lidských pozůstatků.

Takovému problému čelilo v minulosti již několik obcí. Obec Mosty u Jablunkova v roce 2002 nezajistila provedení podrobného hydrogeologického průzkumu a nechala rozšířit část hřbitova na pozemek, který leží na skále. Uložením lidským ostatků do skály představuje velmi pomalý proces rozkladu, který pak může trvat i několik desítek let. V roce 2019 se muselo v obci Ždár nad Sázavou přistoupit k prodloužení tlecích dob v některých částech pohřebiště na dvacet a více let z důvodu nevhodných hydrogeologických podmínek k rozkladu. Tyto nevhodné podmínky spočívají v jílové půdě, nedostatku provzdušnění a přítomnosti vody.

V případě opětovného uložení lidských pozůstatků do již dříve využívaného hrobu, je nutné brát v úvahu informace o předchozím pohřbení a určené tlecí době. Pokud nastane potřeba uložit do téhož hrobu další lidské pozůstatky ještě před uplynutím tlecí doby, vyžaduje zákon o pohřebnictví splnění této podmínky *„lidské pozůstatky, je možné umístit nad úroveň naposledy pohřbených lidských pozůstatků a vrstva ulehlé zeminy nad rakví bude činit nejméně 1 metr“*⁴⁹. V první řadě je tedy nutností před zahájením výkopových prací si u provozovatele veřejného pohřebiště zjistit informaci v jaké hloubce byly dříve lidské pozůstatky uloženy a zda tedy může být naplněna zákonná podmínka. Pokud hloubka naposledy pohřbených lidských pozůstatků nebrání novému uložení, přistoupí se k výkopu, který bude dosahovat až na poklop dříve uložené

⁴⁹ Ustanovení § 22 odst. 4 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

rakve. Následně se položí nová rakev s lidskými pozůstatky na rakev dřívější a dojde k hrobu tak, aby nad víkem rakve zůstala vrstva ulehlé zeminy alespoň 1 metr.

Exhumaci lidských ostatků je možné učinit ještě před uplynutím tlecí doby a to na žádost nájemce hrobového místa nebo v trestním řízení na základě nařízení předsedy senátu nebo v přípravném řízení státního zástupce. Žádost o exhumaci lidských ostatků podává nájemce hrobového místa u provozovatele veřejného pohřebiště. V této žádosti nájemce hrobového místa uvede informace podle ustanovení § 22 odst. 2 zákona o pohřebnictví. Jde tedy o doložení úmrtního listu, průvodního listu k přepravě těla zemřelého, zprávu oprávněného orgánu o prohlídce zemřelého a v případě, kdy se k pohřbení vyžadoval souhlas státního zástupce, je potřeba doložit i jeho písemný souhlas. K samotné žádosti pak nájemce hrobového místa přiloží souhlasné stanovisko příslušné krajské hygienické stanice. Manipulace s lidskými ostatky může představovat riziko šíření infekčních chorob. Souhlas hygienické stanice zajišťuje, že proces exhumace bude proveden v souladu s ochranou veřejného zdraví a nedojde k přenosu možné nákazy. Dalším obligatorním dokumentem, který je potřeba připojit k žádosti je souhlas osoby, která je uvedena v ustanovení § 114 odst. 1 občanského zákoníku⁵⁰. V zásadě se jedná o osobu, která učinila rozhodnutí o tom, jakým způsobem má být zemřelý pohřben.

Druhou situací, kdy je potřeba provést exhumaci lidských ostatků je z důvodu objasnění trestného činu a následného potrestání pachatele v trestním řízení. Exhumace v rámci trestního řízení se uskutečňuje za účelem provedení nebo opakování soudní pitvy. V takovém případě se exhumace lidských ostatků nařizuje podle ustanovení § 115 odst. 2 trestního řádu příkazem předsedy senátu nebo v přípravném řízení příkazem státního zástupce. Jedná se o rozhodnutí svého druhu, které musí být vydáno písemně a náležitě odůvodněno. Předseda soudu nebo státní zástupce mohou v příkazu určit, jakým způsobem bude exhumace provedena. Proti příkazu není přípustné podání opravného prostředku.

Výdaje spojené s provedením exhumace lidských ostatků jde na účet toho, kdo o ni požádal, což vyplývá z ustanovení §22 odst. 5 zákona o pohřebnictví „*Náklady na exhumaci hradí ten, kdo o ni požádal*“⁵¹. Za situace, kdy o

⁵⁰ Manžel zemřelého, a není-li ho, děti zemřelého; není-li jich, rodiče a není-li jich, sourozenci zemřelého; nežijí-li, jejich děti a není-li ani jich, pak kterákoli z osob blízkých; není-li žádná z těchto osob, obec, na jejímž území člověk zemřel

⁵¹ Ustanovení § 22 odst. 5 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

provádění exhumace požádal nájemce hrobového místa, je to tento nájemce, v případě exhumace nařízené předsedou senátu, je to soud a v případě nařízení exhumace státním zástupcem, je to státní zastupitelství.

3. 2 Zákaz pohřbívání

Zákaz pohřbívání je upraven v ustanovení § 23 zákona o pohřebnictví. Státní orgány mohou v případě ohrožení veřejného zdraví nebo vodního hospodářství zasáhnout do provozování veřejného či neveřejného pohřebiště tím, že zakážou na daném pohřebišti pohřbívát. Toto omezení se týká pouze ukládání nezpelněných lidských pozůstatků do hrobů nebo hrobek. Jediným státním orgánem, který disponuje touto pravomocí je krajská hygienická stanice. Výhradní oprávnění krajské hygienické stanice vydat rozhodnutí o zákazu pohřbívání bylo zavedeno novelou zákona o pohřebnictví. Do té doby touto pravomocí, vedle krajské hygienické stanice disponoval krajský úřad a vodoprávní úřad. Toto rozhodnutí vydává na základě vlastního šetření, upozornění provozovatele daného pohřebiště nebo díky podnětu jiného subjektu. Krajská hygienická stanice ve svém rozhodnutí o zákazu musí kromě obecných náležitostí specifikovat zakázané formy pohřbívání. Proti rozhodnutí se lze bránit řádným opravným prostředkem formou odvolání. Pokud dojde k zákazu pohřbívání, je provozovatel pohřebiště povinen okamžitě písemně upozornit o této skutečnosti nájemce hrobových míst. Zároveň veřejnost o tomto zákazu informuje v místě na daném pohřebišti obvyklém.

3. 3 Pohřbívací povinnost obce

V ustanovení § 5 zákona o pohřebnictví je upravena pohřbívací povinnost obce. Pojem „pohřbívací povinnost obce“ je často v praxi používán jako „sociální pohřeb“, je ovšem důležité zdůraznit, že tento pojem není v zákoně o pohřebnictví ani v jiných právních předpisech zakotven. Jedná se o povinnost obce zajistit pohřbení v případě, že ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí nesjedná pohřbení těla zemřelého *„žádný vypravitel pohřbu ani žádný poskytovatel zdravotních služeb nebo univerzitní vysoká škola, která provádí anatomické pitvy, neprojeví zájem o využití těla zemřelého pro potřeby lékařské vědy a výzkumu“*⁵². Tato lhůta se počítá od doby, kdy uvedeným osobám bylo oznámeno úmrtí. Pohřbívací povinnost obci vzniká i v případě, když nedojde ke zjištění totožnosti mrtvého do

⁵² Ustanovení § 5 odst. 1 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

1 týdne od zjištění úmrtí. V takovém případě má obec obligatorní povinnost zajistit pohřbení do hrobu nebo hrobky, protože díky tomuto způsobu pohřbení se nevyklučuje budoucí potencionální zjištění totožnosti zemřelého.

Tato pohřbívací povinnost obci vzniká v rámci přenesené působnosti, kdy obec rozhoduje o tom, že dojde k pohřbení a o tom, jaký druh pohřbu bude proveden. Tato přenesená působnost je stanovena v ustanovení § 5 odst. 4 zákona o pohřebnictví „*Činnosti podle odstavců 1 až 3 jsou zajišťovány obcí v přenesené působnosti. Prováděcí právní předpis stanoví postup obce při zajišťování slušného způsobu pohřbení*“⁵³. Při rozhodování musí obec ke každému případu přistupovat individuálně s ohledem na konkrétní situaci. Při sjednávání pohřbu se obec řídí přáním zemřelého a jeho náboženským vyznáním. Pokud takové informace nejsou známy, je povinností, aby byl mrtvý pohřben slušným způsobem a podle místních zvyklostí. Tento postup je stanoven prováděcí vyhláškou č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení, která stanovuje minimální standardy pro slušný pohřeb, a to i v závislosti na tom, o jaký způsob pohřbení jde. Před uložením těla zemřelého do konečné rakve musí být tělo omyto a dezinfikováno, aby se zabránilo šíření infekce a zápachu. Následně se zemřelý obleče do šatů, v případě, že není možné zajistit ošacení, obleče se do pohřebního rubáše. Po zajištění slušného pohřbení informuje obec o této skutečnosti matriční úřad, který následně zapíše „úmrtí fyzické osoby do knihy úmrtí“⁵⁴.

Obec se o tom, že je vypravitelem pohřbu dozví od poskytovatele zdravotních či sociálních služeb nebo pohřební služby, „*kde je tělo zemřelého uloženo, zároveň si vyžádá část B2 Listu o prohlídce zemřelého a ověří svou místní příslušnost k zajištění slušného pohřbení*“⁵⁵. Rozhodnutí o tom, která obec má povinnost se stát vypravitelem pohřbu závisí na třech možných situacích. V první řadě se bude jednat o obec, na jejímž území k úmrtí došlo. V takovém případě není důležité, zda k úmrtí došlo v domácnosti zemřelého nebo zdravotnickém zařízení. Rozhodujícím faktorem zde bude místní příslušnost obce, na jejímž území k úmrtí došlo. Pokud není možné postupovat podle prvního případu, bude vypravitelem pohřbu obec, na jejímž území bylo tělo zemřelého nalezeno. Poslední možnou situací určující příslušnost obce je místo, kde bylo tělo vyloženo z dopravního prostředku, v praxi půjde o situace, kdy k úmrtí dojde

⁵³ Ustanovení § 5 odst. 4 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

⁵⁴ Ustanovení § 3 odst. 3 Vyhláška č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení.

⁵⁵ Ustanovení § 2 odst. 1 Vyhláška č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení.

během přepravy osoby do zdravotnického zařízení. V případě, že „*obec zjistí, že není místně příslušná k zajištění pohřbení, předá bezodkladně informaci spolu s částí B2 Listu místně příslušné obci a současně o tom uvědomí osobu, u které je tělo zemřelého uloženo*“⁵⁶.

V případě, že osoba byla v době úmrtí nakažena nebezpečnou nemocí, disponuje krajská hygienická stanice pravomocí stanovit vypraviteli pohřbu nebo provozovateli pohřební služby, jakým způsobem má být s lidskými pozůstatky zacházeno. Pokud nelze vyloučit riziko nákazy, může být rozhodnuto o pohřbení zpopelněním bez ohledu na vůli zemřelé osoby a to i v případě zemřelé osoby, u které nebyla zjištěna totožnost. Toto rozhodnutí vydává krajská hygienická stanice ve správním řízení a je proti němu možné podat odvolání, které podle ustanovení § 5 odst. 8 zákona o pohřbnictví nemá odkladný účinek.

Obec by měla při sjednávání pohřbu postupovat hospodárně, efektivně a účelně tak, aby nevznikaly zbytečné náklady. Obci za sjednání tohoto pohřbu vzniká nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů na slušné pohřbení. Tuto pohledávku uplatňuje v rámci řízení o pozůstalosti po zemřelém. Pokud není možné vypořádat pohledávku v rámci řízení o pozůstalosti, uplatňuje obec svou pohledávku u Ministerstva pro místní rozvoj, které vykonává funkci ústředního orgánu státní správy v oblasti pohřbnictví. Ministerstvo pro místní rozvoj schvaluje náhradu těchto nákladů na základě podané žádosti ze strany obce. Vzhledem k tomu, že se jedná o finanční podporu poskytovanou ze státního rozpočtu, je nezbytné v příloze žádosti přesně uvést všechny skutečnosti stanovené zákonem. *Jedná se o úmrtní list (postačí kopie) nebo protokol ohledání zemřelého (tzv. ohledací list), kopii faktury pohřební služby, doklad o úhradě nákladů na pohřeb ze strany příslušné obce a rozhodnutí dědického soudu o vypořádání dědictví po zemřelé osobě*⁵⁷. Vedle finanční podpory rovněž Ministerstvo pro místní rozvoj nabízí užitečnou metodickou podporu prostřednictvím poskytování příruček a poradenství, jak efektivně zařizovat tyto pohřby.

⁵⁶ Ustanovení § 2 odst. 2 Vyhláška č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení.

⁵⁷ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. MMR hradí obcím náklady na pohřeb zemřelého. Online. 2009, s. 1. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/pohrebnictvi/aktuality/mmr-hradi-obcim-naklady-na-pohreb-zemreleho>. [cit. 2024-02-13].

4 Právní úprava veřejného pohřebiště

Provozování veřejného pohřebiště je službou, která je prováděna ve veřejném zájmu, tedy za účelem zabezpečení potřeb veřejnosti. Veřejné pohřebiště je obecně otevřené pro všechny a má sloužit jako důstojné místo pro pohřbení těch, kteří zemřeli. Provozování veřejného pohřebiště má povinnost zajistit obec, což vyplývá i z rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě 76 A 2/2018-47 „Zajištění pohřebnictví náleží do tradičních veřejnoprávních služeb obcemi poskytovanými“⁵⁸. Vedle obce může podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona o pohřebnictví veřejné pohřebiště provozovat registrovaná církev nebo náboženská společnost. Zákon tímto určením vybraných subjektů vyloučil subjekty soukromoprávní. Důvodem vyloučení veřejných pohřebišť ze soukromoprávního styku spočívá ve své povaze, v tomto případě jsou dány důvody etické, pietní a náboženské. Provozování veřejného pohřebiště je činností obce v její samostatné působnosti, což lze odvodit, jak ze zákona o pohřebnictví, kde je zdůrazňováno, že provozování veřejného pohřebiště je obcím dáno do rámce samostatné působnosti, tak z ustanovení § 8 zákona o obcích, podle něhož platí, že „pokud zvláštní zákon upravuje působnost obcí a nestanoví, že jde o přenesenou působnost obce, platí, že jde vždy o samostatnou působnost“⁵⁹. Pokud by obec v rámci své územní působnosti nemohla zajistit veřejné pohřebiště, má podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona o pohřebnictví povinnost zabezpečit provozování veřejného pohřebiště v jiné obci na základě dohody s provozovatelem pohřebiště, tedy obcí, registrovanou církví nebo náboženskou společností. Na rozdíl od provozování veřejného pohřebiště je podle zákona o válečných hrobech a pietních místech, správa válečných hrobů a pietních míst zařazena do přenesené působnosti obce. Pokud by obec neplnila povinnosti, které z tohoto zákona vyplývají, jednalo by se o přestupek. Na provoz úkonů uložených v přenesené působnosti má obec nárok na příspěvek ze státního rozpočtu.⁶⁰

4. 1 Veřejné pohřebiště

Veřejné pohřebiště je prostor, sloužící k pohřbení lidských pozůstatků či uložení zpopelněných lidských ostatků do míst k tomu určených. Těmito místy se rozumí především hroby, hrobky, úložiště jednotlivých uren nebo louka rozptylu.

⁵⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. 8. 2018, č. j. 76 A 2/2018-47. Dostupné z: <https://www.nssoud.cz/>

⁵⁹ Ustanovení § 8 Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

⁶⁰ Zákon č. 122/2004 Sb., o válečných hrobech a pietních místech a o změně zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zakotvení pojmu „pohřebiště“ vychází z úpravy provedené na základě zákona č. 4/1952 Sb., o hygienické a protiepidemické péči, nařízením ministra zdravotnictví č. 8/1955 Sb., o pohřebnictví, kdy se podle ustanovení § 21 odst. 1 této vyhlášky, stala z propůjčení místa na hřbitově služba, která byla poskytována místním národním výborem. *„Tato služba byla obdobná službám, poskytovaným jinými obecně prospěšnými zařízeními jako parkoviště, tržiště, tábořiště, koupaliště. Odtud se odvinul souhrnný název „pohřebiště“, pod který se zařazují vedle hřbitovů i krematoria, urnové háje, kolumbária a rozptylové loučky.“*⁶¹ Pro upřesnění je důležité zdůraznit, že předcházející právní úprava rozlišovala mezi hřbitovem a pohřebištěm, kdy pojem „pohřebiště“ byl nadřazen pojmu „hřbitov“. K tomuto nesouladu se vyjadřoval Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí NSS 8 As 2/2009, kdy stěžovatel mimo jiné namítal, že krajský soud posoudil shodně pojmy „veřejné pohřebiště“ a „hřbitov“. Stěžovatel byl přesvědčen, že podle zákona o pohřebnictví, nelze zřizovat hřbitovy, protože uvedená právní úprava zná jen „veřejná pohřebiště“ a jejich pásma. Krajský soud se ve svém rozsudku snažil vysvětlit shodnost obou pojmů na základě jejich obsahové identity a výkladu, s čímž stěžovatel nesouhlasil. Nejvyšší správní soud o věci uvážil tak, že tyto dva pojmy lze považovat za synonyma. *„V zákoně o pohřebnictví se pojmy hřbitov a veřejné pohřebiště překrývají. Například v § 29 tohoto zákona je zaměňován pojem provozovatel pohřebiště“ a „provozovatel hřbitova“. Nejvyšší správní soud k této námitce zejména uvádí, že se jedná pouze o nesoulad ve formálním označení“*⁶².

4. 2 Zřízení veřejného pohřebiště

Pro zřízení veřejného pohřebiště je základní podmínkou vlastnický vztah k pozemku, na němž má být pohřebiště zřízeno. Musí se jednat o pozemek výhradně ve vlastnictví obce, registrované církve nebo náboženské společnosti. Následující podmínkou je vydání rozhodnutí o změně využití území podle stavebního zákona a je-li to podle situace vyžadováno tak ještě povolení stavby. Žadatel, který chce tento záměr uskutečnit, musí k žádosti o vydání územního rozhodnutí připojit závazná stanoviska a rozhodnutí dotčených orgánů. Podle ustanovení § 17 zákona o pohřebnictví jsou dotčenými orgány vždy krajská

⁶¹ MÜLLER, Zdeněk. Hřbitovní právo. Právní rozhledy, 1997, č. 6, s. 302-307. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/index.seam>

⁶² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2009, č. j. 8 As 2/2009-68. Dostupné z <https://www.nssoud.cz/>

hygienická stanice, která vydává stanovisko z hlediska ochrany veřejného zdraví, obecní úřad obce s rozšířenou působností, který vydává stanovisko z hlediska souladu s územně plánovací dokumentací a z hlediska uplatňování cílů a úkolů územního plánování a orgán státní správy na úseku ochrany vod, který vydává stanovisko týkající se ochrany podzemních vod. Do podané žádosti musí žadatel uvést, jakým způsobem se bude na veřejném pohřebišti pohřbívat. Žadatel musí připojit i výsledek hydrogeologického průzkumu, pokud se na pohřebišti bude pohřbívat do hrobů a hrodek. Průzkum je důležitý pro zjištění, zda je pozemek dostatečně vhodný pro tento způsob pohřbívání. Při posuzování se musí brát zřetel na hloubku hrobu a tlecí dobu. Podle ustanovení § 22 odst. 1 zákona o pohřebnictví musí pro ukládání lidských ostatků činit hloubka hrobu u dospělých osob a dětí nad 10 let nejméně 1,5 metru, u dětí mladších deset let nejméně 1,2 metru. *„Dno hrobu nebo hrobky musí ležet nad úrovní kolísání hladiny podzemní vody. Boční vzdálenosti mezi jednotlivými hroby musí činit nejméně 0,3 metru“*⁶³. Autor shledává důvod v těchto parametrech především v zabránění před šířením nemocí, znečištěním vody a ochraně před nechtěnou exhumací spočívající v odhalení ostatků ať už v důsledku přírodních jevů nebo lidské činnosti. V případě ukládání nezpoulených lidských ostatků činí tlecí doba minimálně 10 let. Délku tlecí doby podle ustanovení § 22 odst. 3 zákona o pohřebnictví stanovuje *„jeho provozovatel v řádu veřejného pohřebiště na základě výsledků hydrogeologického průzkumu, vyžádaného stanoviska krajské hygienické stanice a místních zvyklostí“*⁶⁴. Tlecí doba se vždy počítá ode dne posledního pohřbení lidských pozůstatků. V případě absence hydrogeologického průzkumu a určení tlecí doby není možné provozovat pohřbívání do hrobů a hrodek.

Po splnění výše uvedených požadavků stavební úřad vydá územní rozhodnutí ke zřízení veřejného pohřebiště. Rozhodnutí v sobě zahrnuje i povolení ke zřizování zařízení k pohřbívání, tedy hrobů, hrodek či úložišť na urny, a proto není potřeba povolení stavebního úřadu k jejich umístění. Samotný hrob se nepovažuje za stavbu podle stavebního zákona ani za výrobek a je tedy součástí pozemku ve smyslu ustanovení § 506 odst. 1 občanského zákoníku. Následně se pohřebiště zapíše do katastru nemovitostí jako „pohřebiště“ v souladu s katastrální vyhláškou. Pozemek, na kterém je zřízeno veřejné pohřebiště, se podle ustanovení

⁶³ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, § 22 odst. 1

⁶⁴ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, § 22 odst. 3

§ 4 odst. 1 písm. i) zákona o dani z nemovitých věcí, nevztahuje daň z nemovitých věcí. „*Od daně z pozemků jsou osvobozeny pozemky, na nichž jsou zřízena veřejná a neveřejná pohřebiště podle zákona upravujícího pohřebnictví*“⁶⁵.

4. 3 Provozování veřejného pohřebiště

Provozování veřejného pohřebiště, jak již bylo uvedeno výše, je službou ve veřejném zájmu, kterou zajišťuje obec ve své samostatné působnosti nebo registrovaná církev či náboženská společnost. Samotnému provozování se věnuje ustanovení § 18 zákona o pohřebnictví, který v odstavci 1 podává demonstrativní výčet činností, které samotné provozování zahrnuje. Jednou z uvedených činností jsou výkopové práce, kterými se rozumí výkop a zasypání hrobu, výkopové práce související s postavením hrobky, vsypy a stavby urnových hrobů. Výkopové práce provádí zaměstnanec provozovatele pohřebiště a při výkonu se řídí zákoníkem práce. Zaměstnavatel musí podle ustanovení § 101 odst. 1 zákoníku práce, zaměstnanci zajistit bezpečnost a ochranu zdraví s ohledem na rizika možného ohrožení jejich života a zdraví, která mohou vzniknout při výkonu práce. Další činností týkající se provozování veřejného pohřebiště je jeho správa a údržba. Jde o soubor činností směřující k zajištění důstojnosti místa. Jedná se například o drobnou údržbu a úklid prostranství, celoroční údržbu cest, sečení trávy, stříhání okrasných dřevin, údržba hrobů a památníků osvobození nebo drobné opravy movitého a nemovitého majetku. Při vysazování zeleně je čistě na provozovateli, jaký druh rostlin bude nejvhodnější, musí ovšem vzít v potaz možné riziko poškození hrobového zařízení například rozrůstajícím se kořenovým systémem. V případě poškození hrobového místa dopadá odpovědnost na provozovatele veřejného pohřebiště jakožto pronajímatele hrobového místa. Další významnou činností týkající se provozování veřejného pohřebiště je pronájem hrobových míst a evidence s ním spojená.

Údržbu veřejného pohřebiště může provozovatel svěřit do rukou fyzické nebo právnické osoby, se kterou uzavře smlouvu o správě (provozování) veřejného pohřebiště. Tyto osoby se pak musí řídit zákonem stanovenými povinnostmi, které jsou upraveny v ustanoveních § 20 písm. a), b) a c), § 21 odst. 1 a v § 22 odst. 1 a 5 zákona o pohřebnictví. Odvozeně se podnikající fyzické či právnické osobě, která uzavře výše uvedenou smlouvu, nazývá správce veřejného pohřebiště. Je důležité zdůraznit, že nepřebírá zákonnou odpovědnost za

⁶⁵ Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí.

provozování pohřebiště. Zákonná odpovědnost leží vždy na subjektu, který má oprávnění provozovat veřejné pohřebiště podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona o pohřebnictví se jimi rozumí obec, registrovaná církev nebo náboženská společnost. To ovšem neplatí na smluvní odpovědnost, kterou by v případě porušení smlouvy nesl správce veřejného pohřebiště.

K provozování veřejného pohřebiště je také potřeba vypracování řádu, kterým se provoz veřejného pohřebiště řídí. K vydání řádu není přímo stanoven orgán obce, který je oprávněn jej vydat. Lze tedy vycházet z ustanovení § 84 odst. 4 ve spojení s ustanovením § 102 odst. 2 zákona o obcích, kdy „*Zastupitelstvo obce si může vyhradit další pravomoc v samostatné působnosti obce mimo pravomoc vyhrazené radě obce podle § 102 odst. 2*“⁶⁶ nebo naopak podle ustanovení § 102. odst. 3 zákona o obcích, „*Rada obce zabezpečuje rozhodování ostatních záležitostí patřících do samostatné působnosti obce, pokud nejsou vyhrazeny zastupitelstvu obce nebo pokud si je zastupitelstvo obce nevyhradilo.*“⁶⁷ Řád veřejného pohřebiště není právním předpisem, nelze ho tedy vydat formou obecně závazné vyhlášky podle ustanovení § 10 zákona o obcích a rovněž ho nelze vydat formou nařízení, protože vydání řádu veřejného pohřebiště je realizováno v rámci samostatné působnosti. Obsahem řádu jsou právní povinnosti, kterými se rozumí stanovení povinností pro návštěvníky nebo otevírací dobu, zároveň jsou součástí i údaje informativní například údaje o fyzické podnikající osobě nebo právnické osobě, která provozuje veřejné pohřebiště, tak podmínky pro soukromoprávní vztah mezi obcí a nájemcem hrobového místa. Dalším důvodem proč nelze vydat řád veřejného pohřebiště formou obecně závazné vyhlášky je ten, že zřizovatelem veřejného pohřebiště kromě obce může být i registrovaná církev nebo náboženská společnost, ale obecně závaznou vyhlášku mohou vydávat pouze obce a kraje. Řád veřejného pohřebiště se tedy vydá v samostatné působnosti formou jiného opatření obce. V případě, že provozovatelem veřejného pohřebiště bude registrovaná církev nebo náboženská společnost, bude forma řádu veřejného pohřebiště a oprávnění k jeho vydání záležet na vnitřním uspořádání a vnitřních předpisech registrované církve nebo náboženské společnosti. „*Provozování veřejného pohřebiště a změnám řádu veřejného pohřebiště je nutný předchozí souhlas krajského úřadu. Krajský úřad vydá souhlas za předpokladu, že řád veřejného pohřebiště byl vypracován*

⁶⁶ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

⁶⁷ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

v souladu s požadavky stanovenými zákonem⁶⁸. Tento souhlas vydává krajský úřad v rámci přenesené působnosti. Aby mohl krajský úřad vydat souhlas k provozování veřejného pohřebiště je potřeba, aby provozovatel poskytl krajskému úřadu veškeré podklady, které si vyžádá. Provozovatel má pak povinnost řád zveřejnit tak, aby byl snadno přístupný a dobře čitelný. V řádu pak musí být provozovatelem veřejného pohřebiště uveden okruh činností, které jsou nezbytné pro správné provozování pohřebiště. Zákon o pohřebnictví v ustanovení § 19 odst. 3 upravuje činnosti, které musí řád veřejného pohřebiště obligatorně obsahovat. Jedná se zejména o podmínky sjednání nájmu hrobového místa, rozsah služeb poskytovaných na veřejném pohřebišti, tlecí dobu lidských ostatků, povinnosti nájemců hrobového místa, podmínky pro povolení exhumace, povinnosti návštěvníků, povinnosti provozovatele, otevírací dobu. Výčet uvedených podmínek je pouze demonstrativní což znamená, že provozovateli je dána možnost rozšířit okruh těchto činností podle svého uvážení.

Provozovatel má dále podle ustanovení § 20 písm. c) zákona o pohřebnictví povinnost vést evidenci týkající se provozování veřejného pohřebiště. Samotnou evidenci související s provozováním veřejného pohřebiště upravuje ustanovení § 21 odst. 1 a 2 zákona o pohřebnictví. Tato evidence obsahuje zejména následující údaje, jméno a příjmení osob, jejichž lidské ostatky jsou na veřejném pohřebišti uloženy, místo a datum jejich narození a úmrtí. Údaje o jiných lidských pozůstatcích, kterými se rozumí písemné potvrzení poskytovatele zdravotních služeb o potratu, stáří plodu, datum potratu, pohlaví je-li známo, jméno a příjmení matky. Dále se eviduje datum pohřbení lidských pozůstatků nebo uložení zpopelněných nebo nezpupelněných lidských ostatků. Důležité je uvedení místa, kde došlo k pohřbení, určení hrobového místa je dáno smlouvou o nájmu hrobového místa, kde je přímo vymezeno oddělení a číslo hrobového místa. V situacích, kdy dochází k rozptylu na vsypové louce, se eviduje datum rozptylu a číslo rozptylové louky. Podstatným bodem evidence z pohledu tlecí doby je evidence druhu rakve. V případě nakažení lidských pozůstatků nebezpečnou nemocí je důležitá evidence pro správnou volbu použití ochranných pomůcek. Další podstatnou informací pro provozovatele je evidence údajů o nájemcích hrobových míst. K identifikaci se vyžaduje uvedení jména, příjmení, adresa trvalého pobytu a datum narození. Dále údaje o hrobovém

⁷⁰ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, § 24 odst. 2

zařízení daného hrobového místa, jedná se například o rozměr, druh použitého materiálu či popis jednotlivých dílů hrobového zařízení. Právní úprava provozovateli pohřebiště nařizuje, aby evidenci, která souvisí s provozováním pohřebiště, vedl „*průkazně, pravdivě a čitelně ve formě svázané knihy*“⁶⁹.

4. 4 Zrušení veřejného pohřebiště

Veřejné pohřebiště je možné zrušit pouze ve veřejném zájmu neboť i jeho zřízení je službou ve veřejném zájmu. O zrušení pohřebiště rozhoduje příslušný krajský úřad rozhodnutím. V rozhodnutí musí zároveň stanovit datum, k němuž bude veřejné pohřebiště zrušeno. Na základě vydání rozhodnutí o zrušení veřejného pohřebiště, by měl krajský úřad vydat zákaz pohřbívání. Konkrétní důvody vedoucí ke zrušení zákon neupravuje, ale lze dovodit, že se bude jednat o důvody, které by mohli vést k fatálnímu dopadu na veřejné zdraví, životní prostředí nebo vodní hospodářství. S vydáním zákazu krajský úřad stanoví konkrétní datum, ke kterému může být veřejné pohřebiště zrušeno. Musí také zohlednit všechny lhůty, po které se provozovatel pohřebiště smluvně zavázal hrobová místa přenechat k užívání a tleci doby počítané od naposledy uložených lidských pozůstatků. V některých případech je nutné provést zrušení veřejného pohřebiště před uplynutím těchto dob. Půjde o situace, kdy bude naléhavě ohrožen veřejný zájem, kterým se například rozumí ohrožení vod. Pokud dojde k této výjimečné situaci, má krajský úřad povinnost „*zajistit a uhradit exhumace a převezení lidských ostatků, jakož i přemístění zeminy trávniho porostu z rozptylových a vsypových luk, na jiné vhodné veřejné pohřebiště*“⁷⁰. Veškeré náklady spojené s exhumacemi a převozy lidských ostatků nese příslušný krajský úřad, který o provedeném opatření rozhodl.

Při rušení veřejného pohřebiště má provozovatel několik povinností, které musí učinit. V první řadě musí informovat nájemce hrobových míst o zahájení řízení o zrušení veřejného pohřebiště a to způsobem, který si obě strany dohodly ve smlouvě o nájmu hrobového místa. Zároveň má povinnost toto sdělení vyvěsit na místě na daném pohřebišti obvyklém. Pokud krajský úřad rozhodne o zrušení veřejného pohřebiště, musí provozovatel znovu informovat nájemce hrobových míst o této skutečnosti a zároveň uvést datum, ke kterému má být veřejné pohřebiště zrušeno. Tuto informaci znovu zveřejní na místě na daném pohřebišti

⁶⁹ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, § 21 odst. 2

⁷⁰ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, § 24 odst. 2

obvyklém. Pokud si nájemci hrobových míst ke dni zrušení veřejného pohřebiště nezajistí přemístění lidských ostatků, ponechá je provozovatel pohřebiště na místě. To platí pouze v takovém případě, kdy při využívání pozemku, na kterém stávalo zrušené pohřebiště, se nebude prohlubovat terén. Pokud by bylo v plánu terén prohlubovat, má provozovatel povinnost vyzvednout všechny lidské ostatky, urny vybrat a lidské ostatky, které v nich byly obsaženy, uložit do společného hrobu na jiném veřejném pohřebišti, nebo je volně smíchat se zemí. Pokud by během tohoto procesu našel v hrobech nebo hrobkách předměty z drahých kovů nebo s kulturně-historickou hodnotou a provozovatelem veřejného pohřebiště je obec, informuje o této skutečnosti vlastníka hrobu nebo hrobky a zároveň ho upozorní na skutečnost, že pokud si je nepřevzme, bude s nimi naloženo jako s věcí opuštěnou. V případě, že provozovatel veřejného pohřebiště je fyzická podnikající osoba nebo právnická osoba, odevzdá tyto věci obci a informuje o tomto postupu vlastníka hrobu nebo hrobky. Pokud by součástí veřejného pohřebiště byly rozptylové a vsypové louky, musí provozovatel zajistit jejich přemístění i s travním porostem a zeminou na jiné pohřebiště.

4. 5 Neveřejné pohřebiště

Neveřejné pohřebiště představuje výjimku ze zákazu pohřbívání mimo veřejná pohřebiště. Vznik neveřejných pohřebišť sahá do historické tradice, kdy šlechtické rody a církve si měli právo zřizovat vlastní pohřebiště. Této výsadě bylo zamezeno v roce 1948 díky změně politického zřízení a vnímání společenských vztahů. Správa těchto hřbitovů byla svěřena tehdejšími národními výborům.⁷¹ K nápravě došlo v roce 2001 přijetím zákona o pohřebnictví, který umožnil zřizování církevních a náboženských pohřebišť.

Neveřejným pohřebištem se rozumí účelová zařízení pro uložení lidských pozůstatků nebo ostatků členů řeholních řádů, kongregací, členů uzavřených společenství a příslušníků registrovaných církví a náboženských společností, kterým je jejich vnitřními předpisy znemožněno pohřbení na veřejném pohřebišti. Zřizovatelem i provozovatelem neveřejného pohřebiště smí být pouze registrovaná církev nebo náboženská společnost, neveřejné pohřebiště pak smí provozovat na pozemku, který je výhradně v jejím vlastnictví. Pokud se církev nebo náboženská společnost rozhodne zřídit své neveřejné pohřebiště, musí příslušnému krajskému úřadu předložit osvědčení, proč její vnitřní předpisy a

⁷¹ Zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

obřady neumožňují pohřbívání lidských pozůstatků a ostatků či ukládání zpopelněných lidských ostatků na veřejném pohřebišti. Přestože zřízení neveřejného pohřebiště je v rukou soukromé osoby, neznamená to, že se na ni nevztahují pravidla a kompetence orgánů státní správy vztahující se k veřejným pohřebišťům. Zřízení neveřejného pohřebiště nesmí ohrozit veřejný zájem, tedy veřejné zdraví nebo vodní hospodářství. Provozovatel se při zřízení neveřejného pohřebiště, ale i samotném fungování pohřebiště, musí řídit podmínkami pro pohřbívání lidských pozůstatků a jejich exhumací upravených v zákoně o pohřebnictví. Zřizování neveřejného pohřebiště je založeno na obdobném postupu jako zřizování veřejného pohřebiště. Stejně tak musí provozovatel před zahájením provozu předložit krajskému úřadu řád neveřejného pohřebiště.⁷²

⁷² Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, § 24 odst. 2

5 Užívání hrobového místa

5.1 Hrobové místo

Pojem „hrobové místo“ je upraven v ustanovení § 2 písm. g) zákona o pohřbnictví „*hrobovým místem je místo na pohřebišti určené pro zřízení hrobu nebo hrobky nebo vyhrazené místo v úložišti jednotlivých uren, nebo na vsypové louce*“⁷³. Hrobem se stane hrobové místo ve chvíli, kdy se do něj pohřbí. Hrobem nebo hrobkou lze tedy chápat prostor vyhloubený v zemi, ve kterém jsou pohřbeny lidské pozůstatky nebo zpopelněné lidské ostatky. Jedná se o místo, které slouží k pietním účelům, vzpomínce a uctění života osoby, která je v hrobě pochována. Rozdíl mezi hrobem a hrobkou je v tom, že hrob se nepovažuje za stavbu, protože pro jeho realizaci postačí jen účelová úprava terénu, kdy se vyhloubí zákonem požadovaná hloubka a po uložení lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků dojde k zasypání zeminou. Hrob je tedy součástí pozemku, a to veřejného nebo neveřejného pohřebiště. Hrobka představuje zděnou podzemní stavbu, která slouží k ukládání rakví a uren, jejíž podzemní část je vždy pevně spojena se zemí. Ve smyslu ustanovení § 498 odst. 1 občanského zákoníku je považována za věc nemovitou („*nemovité věci jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon*“)⁷⁴. Hrobka pak slouží pro hromadné uložení více lidských pozůstatků nebo nezpupelněných lidských ostatků. Zákon o pohřbnictví nestanovuje pro pohřbení do hrobek tlecí dobu, je ovšem vhodné, aby tuto dobu stanovil provozovatel pohřebiště v řádu pohřebiště.

Podle formy pohřbení a samotného účelu hrobového místa existuje několik druhů hrobů a hrobek. V první řadě se jedná o kopané hroby sloužící k pohřbení nezpupelněných lidských pozůstatků, které jsou uloženy v rakvích a urnové hroby, které jsou zřízeny pouze k ukládání zpopelněných lidských ostatků. Urnové hroby jsou „*malé hroby o výměře v průměru cca 1m², kde pod menší krycí deskou je tzv. sklípek pro ukládání uren*“⁷⁵.

⁷³ Ustanovení § 2 písm. g) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví a o změně některých zákonů.

⁷⁴ Ustanovení § 498 odst. 1 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷⁵ STEJSKAL, David a ŠEJVL, Jaroslav. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6. str. 100

Dále hrobky, které představují účelové hřbitovní stavby, jejichž podzemní část je pevně spojena se zemí. Rozlišujeme hrobku podzemní a nadzemní. Pohřbívání do podzemní hrobky je téměř totožné s pohřbíváním do kopaného hrobu. Nadzemní neboli kaplová hrobka je zděná stavba s podzemní pohřbívací komorou a nadzemní věží, která je zakrytá kupolí nebo sedlovou střechou. Pohřební komora je často velmi hluboká, „řádově se může jednat o hloubku čtyř, šesti, osmi a v některých případech i více metrů“⁷⁶. Díky této hloubce je často nezbytné sestavit uvnitř hrobky lešení, které pak umožní uložení rakve do pohřební komory. Novelou zákona o pohřebnictví již není možné při budování nových kaplových hrobek hloubit do takové hloubky, protože tak, jako u ostatních hrobů a hrobek musí „*dno hrobu nebo hrobky ležet nad úrovní kolísání hladiny podzemní vody*“⁷⁷. Ojediněle se také vyskytují hrobky klenuté, které mají v pohřbívací komoře cihlový zděný strop. Vstup do takových hrobek je poměrně náročný, protože se do nich vstupuje zepředu z chodníku. Výhodou těchto hrobek autor shledává v nemožnosti vykradení bez povšimnutí, protože ke vstupu do hrobky je nutné provést výkopové práce. Nevýhodou je téměř nemožné větrání, kterým je narušen proces rozkladu a tím spojen potenciální vznik rizika nakažení nebezpečnou nemocí při vkládání nových rakví nebo úklidu komory.

Kolumbárium je speciální prostor, který slouží k ukládání uren se zpopelněnými lidskými ostatky. Mohou být „*součástí hřbitovních zdí, jindy to jsou samostatné stavby v některé části hřbitova*“⁷⁸. Kolumbární schránka je malý uzavřený prostor v kolumbáriu, určený k uložení urny s popelem. Tato schránka může být vyrobena z různých materiálů, jako je kámen, dřevo nebo kov, a může obsahovat identifikační prvky, jako jsou jméno, data narození a úmrtí a dekorativní prvky. Tyto schránky jsou rozděleny do jednotlivých řad a pater. Termín "kolumbárium" pochází z latinského slova „*columbarium*“, což znamená „*holubník*“. Tato slovní volba odkazuje na původní význam, kdy v antickém Římě byly hroby s otvory na uchovávání uren umístěny ve stěnách podobně jako hnízda holubů.

⁷⁶ STEJSKAL, David a ŠEJVL, Jaroslav. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6. str. 122

⁷⁷ Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, § 22 odst. 1

⁷⁸ STEJSKAL, David a ŠEJVL, Jaroslav. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6. str. 89

Vsypová louka je vymezený travnatý prostor na veřejném či neveřejném pohřebišti, který je určen k provedení vsypu zpopelněných lidských ostatků. Vsyp se provádí do předem vymezených jamek, které vzniknou tak, že se odstraní travní drn ve hloubce 30 centimetrů a nad provedený vsyp se znovu vloží travní drn. Prostor určený pro vsyp je hrobovým místem, „*protože na vsypové loučce má přesné souřadnice, a lze určit jeho výměru*“⁷⁹. Podobnou pietní alternativou k vsypové louce je louka rozptylu. Louka rozptylu je travnatý prostor na pohřebišti sloužící k rozptýlení zpopelněných lidských ostatků do volného prostoru. Samotný rozptyl se provádí volným rozsypáním popela po ploše rozptylové louky. Na rozdíl od vsypové louky není rozptylová louka považována za hrobové místo, protože se k ní neváže smluvní vztah o nájmu k hrobovému místu.

5.2 Nájem hrobového místa

Hrobové místo není možné si zakoupit, protože zákon o pohřebnictví umožňuje pouze jeho nájem od provozovatele pohřebiště. Hrobové místo je vždy ve vlastnictví provozovatele pohřebiště, tedy obce, registrované církve nebo náboženské společnosti. „*Nájem hrobového místa vzniká na základě smlouvy o nájmu hrobového místa uzavřené mezi provozovatelem pohřebiště jako pronajímatelem a nájemcem*“⁸⁰. Úprava této smlouvy se řídí ustanovením § 2201 občanského zákoníku, ze kterého vyplývá, že „*nájemní smlouvou se pronajímatel zavazuje přenechat nájemci věc k dočasnému užívání a nájemce se zavazuje platit za to pronajímateli nájemné*“⁸¹. U smlouvy o nájmu hrobového místa je zákonem o pohřebnictví obligatorně vyžadována písemná forma. V nájemní smlouvě by měly být upraveny identifikační údaje o provozovateli veřejného pohřebiště, údaje o nájemci, předmět nájmu, tedy konkrétní hrobové místo vyjádřené v m², dobu trvání nájemní smlouvy, výši nájmu za užívání hrobového místa a ceny za služby s nájmem spojené a datum uzavření nájemní smlouvy. Dále by měla zahrnovat vzájemná práva a povinnosti pronajímatele a nájemce. Smlouvu o nájmu hrobového místa je možné uzavřít kdykoli před faktickým využitím hrobového místa, což vyplývá z ustanovení § 25 odst. 3 zákona o pohřebnictví „*nájem hrobového místa lze sjednat i na dobu předcházející pohřbení nebo uložení*

⁷⁹ STEJSKAL, David a ŠEJVL, Jaroslav. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6. str. 102

⁸⁰ Ustanovení § 25 odst. 1 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

⁸¹ Ustanovení § 2201 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

urny“⁸². Je zakázán podnájem hrobového místa, což znamená, že nájemce není oprávněn pronajmout hrobové místo jiné osobě.

Požadavek písemné formy smlouvy je však jediným omezením týkající se uzavření smlouvy, zákon dále nestanovuje například výši nájemného nebo výši úhrad za služby spojené s nájmem hrobového místa. Vzhledem k tomu, že provozování veřejného pohřebiště je považováno za službu poskytovanou ve veřejném zájmu, jejímž účelem není vytváření zisku, je nájemné z pozemků pro hrobová místa cenově regulováno. Tyto regulace vydává Ministerstvo financí v cenových věstnících, kde stanovuje maximální výměr nájemného. Při stanovování cenové výše se Ministerstvo financí řídí zákonem o cenách. Toto nájemné se stanovuje podle lokality pozemku, u kterého je stanovené maximální nájemné vyjádřené v korunách. V případě uložení zpopelněných lidských ostatků formou rozptylu na rozptylové loučce se neplatí nájemné, ale jednorázový poplatek za rozptyl, protože rozptylová loučka není hrobovým místem.

V případě, že je na hrobovém místě pohřbeno do hrobu, je smluvní podmínkou smlouvy o nájmu hrobového místa stanovení minimální délky nájmu hrobu. „*V případě, že se jedná o nájem hrobového místa v podobě hrobu, musí být doba, na niž se smlouva o nájmu uzavírá, stanovena tak, aby od pohřbení mohla být dodržena tlecí doba stanovená pro veřejné pohřebiště, na němž se hrob nachází*“⁸³. Pokud by během stanovené smluvní doby došlo k novému pohřbení lidských pozůstatků do hrobu, je povinností provozovatele pohřebiště vydat k původní smlouvě o nájmu hrobového místa dodatek o prodloužení trvání této smlouvy. Pokud v daném hrobě neuplynula tlecí doba, je vyloučeno ukončení nájemního vztahu.

Nájemce má povinnost na své náklady zajistit údržbu hrobového místa tak, jak je uvedeno ve smlouvě o nájmu hrobového místa. Zároveň je, ale důležité pohlížet na údržbu hrobového místa i jako na právo nájemce a provozovatel by se měl zdržet do jeho zasahování. Provozovatel má během trvání nájmu povinnost umožnit přístup k hrobovému místu a zdržet se jakýchkoli zásahů do něj, s výjimkou situací, kdy je nezbytné okamžitě zabezpečit bezpečný chod veřejného pohřebiště. Pokud dojde k plánovanému nebo již provedenému zásahu, provozovatel pohřebiště je povinen nájemce o takovém jednání okamžitě informovat. Nájemce hrobového místa má dále povinnost oznámit provozovateli

⁸² Ustanovení § 25 odst. 3 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

⁸³ Ustanovení § 25 odst. 2 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

pohřebiště všechny změny údajů nezbytných pro vedení evidence veřejného pohřebiště.

Nastane-li situace, že nájemce nezaplatí dlužené nájemné do 3 měsíců od doby, kdy byl k zaplacení vyzván, má provozovatel pohřebiště právo odstoupit od smlouvy o nájmu hrobového místa. Výzva k zaplacení nájemného musí být písemná a doručena všem nájemcům za předpokladu, že je nájemců hrobového místa více. Pokud by se nezaplacení nájemného týkalo hrobového místa, na kterém se nachází hrob, u kterého neuplynula tlecí doba, nemůže provozovatel od smlouvy o nájmu hrobového místa odstoupit. Důvod je především bezpečností, protože kdyby bylo možné odstoupit od smlouvy v době, kdy běží tlecí doba, muselo by dojít k vyjmutí nezetlelých lidských ostatků, což by mohlo vést k ohrožení veřejného zdraví.

Provozovatel je povinen písemně informovat nájemce hrobového místa o blížícím se uplynutí sjednané doby nájmu hrobového místa. Nájemce musí obdržet písemné upozornění o ukončení nájemní smlouvy alespoň 90 dní před stanoveným termínem jejího vypršení. V případě, že provozovatel pohřebiště nezná adresu nájemce „*uveřejní tuto informaci na veřejném pohřebišti způsobem, který je v místě obvyklý, nejméně 60 dnů před skončením sjednané doby nájmu*“⁸⁴. Tímto obvyklým způsobem lze například rozumět vyvěšení této zprávy na informační tabuli, která se nachází na pohřebišti, na svých webových stránkách nebo přímo na hrobovém místě. V případě, že nájemce hrobového místa před uplynutím sjednané doby nájmu požádá o prodloužení, má provozovatel pohřebiště povinnost tuto smlouvu prodloužit. Jsou dvě situace, kdy provozovatel pohřebiště má právo odmítnout návrh na prodloužení nájemní smlouvy. Zaprvé, že nájemce po dobu trvání nájmu nezajišťoval údržbu pronajatého hrobového místa. Zadruhé, že má dojít ke zrušení veřejného pohřebiště.

5.2.1 Přejed práva nájmu hrobového místa

V případě úmrtí nájemce hrobového místa, přechází právo nájmu hrobového místa na osobu, kterou nájemce určil, popřípadě nájemcem určený svěřenský fond. Toto ustanovení bylo zavedeno novelou zákona o pohřebnictví a umožňuje přechod práva nájmu hrobového mimo dědické řízení. Tento záměr musí nájemce hrobového místa sjednat ve smlouvě o nájmu hrobového místa nebo upravit v pořízení pro případ smrti. Nájemce hrobového místa má tedy plné právo

⁸⁶ Ustanovení § 25 odst. 5 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

rozhodnout o tom, na koho nájem hrobového místa po jeho smrti přejde. „*Výhoda je v tom, že na osobu blízkou přejde právo nájmu ze zákona okamžikem úmrtí zemřelého. Tedy již před ukončením dědického řízení může osoba blízká jednat s provozovatelem pohřebiště prakticky okamžitě a není třeba čekat na ukončení dědického řízení, kdy by byla známa osoba dědice*“⁸⁵. S právním nástupcem je poté vždy potřeba uzavřít novou smlouvu o nájmu hrobového místa.

V případě, že taková osoba není nebo ji nájemce hrobového místa za svého života neurčí, „*přechází právo nájmu na jeho manžela, není-li ho, na jeho děti, není-li jich, na jeho rodiče, není-li jich, na jeho sourozence; nežijí-li, pak na jejich děti. Není-li přechod práva nájmu na žádnou z těchto osob možný, přechází právo nájmu na dědice zemřelého*“⁸⁶. Během dědického řízení je potřeba nahlásit notáři informaci o existenci nájmu hrobového místa a to z důvodu, aby ho mohl zahrnout do dědictví. Nejčastěji bude notář vycházet z nájemní smlouvy nebo z evidence vedené o hrobovém zařízení. Než bude ukončeno dědické řízení, nemá nikdo oprávnění jakkoliv zasahovat do hrobového zařízení. S dědicem je po skončení dědického řízení nutné uzavřít novou smlouvu o nájmu hrobového místa.

Nastane-li situace, že nedědí žádný dědic, připadá dědictví státu. Tato problematika je upravena ustanovením § 1634 občanského zákoníku. Na stát se v takovém případě pohlíží jako na zákonného dědice. Notář následně o této skutečnosti informuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, který zastupuje stát v majetkových právních jednáních.

5. 3 Hrobové zařízení

Součástí hrobových míst jsou hrobová zařízení. Jedná se o věci, které jsou ve vlastnictví osoby, která je pořídila nebo která je nabyta do osobního vlastnictví. V případě hrobových zařízení se nejčastěji setkáme s kamennými a betonovými prvky umístěnými na pronajatém hrobovém místě. „*Tvoří jej zpravidla rám, krycí deska, pomník, různé sokly, sloupky, kostky, kolumbární schránky, kamenné*

⁸⁵ Novelizační bod 76 Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 193/2017 Dz.

⁸⁶ Ustanovení § 25 odst. 5 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

urnové schránky. Součástí tohoto zařízení mohou být fotoskříňky, lampy a vázy. Posledně jmenované jsou zpravidla kovové, někdy kamenné nebo keramické“⁸⁷.

Hrobové zařízení není součástí hrobového místa, to znamená, že je umístěno na tomto místě pouze po dobu platnosti nájemní smlouvy. Po skončení nájemní smlouvy je nutné jej odstranit z hrobového místa. V případě, že tak nebude učiněno, má provozovatel pohřebiště právo s tímto hrobovým zařízením nakládat jako s věcí opuštěnou. Tento postup vyplývá z ustanovení § 20 písm. f) bod 4 zákona o pohřebnictví, které se týká rušení pohřebiště.

⁸⁷ STEJSKAL, David a ŠEJVL, Jaroslav. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6. str. 84

6 Dozor v pohřebnictví

Správní dozor představuje činnost vykonavatelů veřejné správy, kteří jsou pověřeni vykonáváním svých pravomocí stanovených zákonem vůči subjektům, kteří jsou jim nepodřízeni. Tato činnost spočívá v pozorování určité činnosti nebo stavu, jež je následně hodnocen a porovnáván se stavem žádoucím. V případě zjištění nežádoucího stavu má dozorčí orgán právo „rozhodnutím uložit osobě opatření k nápravě a stanovit lhůtu k uskutečnění opatření k nápravě“⁸⁸. Proti rozhodnutí o uložení opatření je možné podat řádný opravný prostředek, který nemá odkladný účinek.

Dozorovými orgány na úseku pohřebnictví jsou Ministerstvo pro místní rozvoj, krajský úřad, krajská hygienická stanice a živnostenský úřad. Zákon o pohřebnictví upravuje věcnou příslušnost těchto dozorových orgánů a to z toho důvodu, „aby všechny správní úřady duplicitně nevykonávaly tentýž dozor“⁸⁹. Pravidla dozoru na úseku pohřebnictví jsou systematicky upravena před ustanoveními o sankcích, protože dozor není součástí řízení o přestupku.

Ministerstvo pro místní rozvoj představuje ústřední orgán státní správy na úseku pohřebnictví. Vykonává dozor nad právníckými nebo podnikajícími fyzickými osobami, které provádějí konzervaci, balzamací nebo vystavení těla zemřelého. Konkrétně zda neporušují povinnost uloženou jim ustanovením § 4 odst. 1 písm. b), c) zákona o pohřebnictví. Dále zda uložení lidských pozůstatků nebo jejich zpopelnění bylo provedeno v souladu s právní úpravou. Dohlíží, zda provozovatelé pohřebních služeb, krematorií a poskytovatelé zdravotních služeb dodržují povinnosti, které jim ukládá zákon o pohřebnictví. Jedná se například o zajištění oblečení lidských pozůstatků, jejich uložení v neprodyšné rakvi nebo chladícím zařízení, přepravu lidských pozůstatků a exhumovaných nezpopelněných lidských ostatků ve vozidle k tomu určeném, označení rakve značkou nezničitelnou ohněm před zasunutím do kremační pece, vystavení dokladu o zpopelnění či zdržení se při kontaktu s pozůstalými nešetrného chování.

Krajský úřad vykonává dozor nad právníckými nebo fyzickými osobami podnikajícími v pohřebnictví, zda se nedopustili neoprávněného otevření hrobu

⁸⁸ Ustanovení § 25 odst. 4 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

⁸⁹ Novelizační bod 80 Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 193/2017 Dz.

nebo neoprávněné exhumace. Dále dohlíží na provozovatele pohřebišť, například zda vydal řád pohřebiště, řádně vede evidenci lidských pozůstatků, uložil nezpouštěné lidské ostatky v hrobě po tlecí dobu. Jsou-li provozovatelem pohřebiště registrované církve nebo náboženské společnosti, vykovává dozor i nad nimi. Vzhledem k tomu, že k roku 2006 bylo evidováno 5799⁹⁰ veřejných a neveřejných pohřebišť, což je v průměru 414 provozovatelů na jeden kraj, předpokládá se zahájení řízení jen na základě podkladu. Krajský úřad dále vykonává dozor nad poskytovateli zdravotních a sociálních služeb, zda například předávají lidské pozůstatky umyté, případně po provedené pitvě zašité, zajišťují uložení lidských pozůstatků do chladicího zařízení či informuje o úmrtí místně příslušný obecní úřad v případě, že nedojde k pohřbení těla zemřelého.

Krajská hygienická stanice dohlíží, zda právnické nebo fyzické osoby podnikající v pohřebnictví se nedopouštějí úpravy, konzervace nebo balzamace lidských pozůstatků nakažených v době úmrtí nebezpečnou nemocí. V takovém případě má krajská hygienická stanice právo určit, jak bude naloženo s lidskými pozůstatky při pohřbívání a rozhodnout o pohřbení formou zpopelnění bez ohledu na vůli osoby sjednávající pohřbení. Dále například dohlíží na to, zda osoby, které provádějí konzervaci, balzamací a poskytovatelé zdravotních a sociálních služeb desinfikují provozní prostory, místnosti pro úpravu těla zemřelého, chladicí a mrazicí zařízení, pracovní pomůcky a vozidla určená k přepravě lidských pozůstatků, jiných lidských pozůstatků a lidských ostatků.

Živnostenský úřad uskutečňuje dozor nad dodržováním povinností provozovatelů pohřebních služeb a krematorií, zda mají před zahájením provozu vydaný řád pro provozování pohřební služby. U osob provádějících konzervaci a balzamací, že mají před zahájením provozu vydaný řád pro provádění balzamace a konzervace. U poskytovatelů zdravotních a sociálních služeb dohlíží na to, zda mají ve svých prostorách umístěny chladicí nebo mrazicí zařízení a místnosti pro úpravu těla zemřelého.

⁹⁰ ELIÁŠ, Vojtěch a KOTRLÝ, Tomáš. *Přehled veřejných a neveřejných pohřebišť v České republice*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN isbn80-7429-310-6.

7 Přestupky v pohřebnictví

Jednou z forem, jak zajistit ochranu piety a důstojnosti pohřebišť, zemřelých a jejich pozůstalých, je ukládání sankcí v podobě pokut za přestupky na úseku pohřebnictví. Pojem přestupku definuje ustanovení § 5 přestupkového zákona jako „*společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin*“⁹¹. Povinností správního orgánu je zjistit, zda došlo k naplnění skutkové podstaty přestupku. Právní úprava přestupků v pohřebnictví je rozdělena na přestupky fyzických osob upravených v ustanovení § 26 a právnických osob a podnikajících fyzických osob upravených v ustanovení § 27 zákona o pohřebnictví.

7.1 Přestupky fyzických osob

Subjektem přestupku je pachatel. Fyzická osoba se stane pachatelem ve chvíli, kdy „*svým zaviněným jednáním naplnila znaky přestupku nebo jeho pokusu, je-li trestný*“⁹², případně ke „*spáchání přestupku užila jiné fyzické osoby, jež není odpovědná za přestupek pro nedostatek věku nebo nepříčetnost anebo proto, že svým jednáním naplnila podmínky nutné obrany nebo krajní nouze nebo jiné okolnosti vylučující protiprávnost*“⁹³ nebo „*ke spáchání přestupku užila právnické osoby, která není za přestupek odpovědná*“⁹⁴. Odpovědnost fyzické osoby je založena na subjektivní odpovědnosti, což znamená, že k odpovědnosti fyzické osoby za přestupek je vyžadováno zavinění. Zavinění představuje subjektivní stránku skutkové podstaty přestupku. Zákon o pohřebnictví výslovně nestanovuje požadavek úmyslného zavinění, z čehož vyplývá, že k odpovědnosti za přestupek podle tohoto zákona postačuje zavinění z nedbalosti. Objektem přestupku je právem chráněný zájem, čímž se v této souvislosti rozumí zájem na ochraně piety, důstojnosti pohřebišť či ochraně veřejného pořádku. Samotné protiprávní jednání pachatele představuje objektivní stránku přestupku. Jedná se tedy o nesplnění jedné z povinností upravených v ustanovení § 26 odst. 1 písm. a) až h) zákona o pohřebnictví.

Zákon o pohřebnictví v ustanovení § 26 odst. 1 upravuje celkem osm přestupků, kterých se může dopustit fyzická osoba. Jedná se úpravu nebo

⁹¹ Ustanovení § 5 Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

⁹² Ustanovení § 13 odst. 1 Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

⁹³ Ustanovení § 13 odst. 2 Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

⁹⁴ Ustanovení § 13 odst. 3 Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

vystavení těla zemřelého, které bylo v době úmrtí nakaženo nebezpečnou nemocí. Vystavení lidských pozůstatků před pohřbením, nejde-li o výjimky stanovené v ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) zákona o pohřbivnictví. Odstranění nesnímatelných náhrad z lidských pozůstatků, tedy náhrad, které jsou pevně spojeny s lidskými pozůstatky. Zacházení s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti a mravního cítění. Neoprávněné otevření konečné rakve, hrobu, hrobky nebo neoprávněné provedení exhumace. Neinformování příslušné obce o skutečnosti zakládající nutnost sjednat slušné pohřbení. Podstata těchto vyjmenovaných protiprávních jednání je podrobně rozebrána v kapitole 2 a 3. Dále se přestupku podle ustanovení § 26 odst. 1 písm. d) zákona o pohřbivnictví dopustí ten, „*kdo provede trvalé uložení lidských pozůstatků nebo jejich zpopelnění jiným způsobem než uvedeným v § 2 písm. e) zákona č. 256/2001 Sb., o pohřbivnictví a o změně některých zákonů*“⁹⁵. Dovolným způsobem pohřbení se rozumí uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo zpopelnění v krematoriu. Důvodová zpráva k zákonu o pohřbivnictví pojem „jiný způsob pohřbení“ shledává jako poměrně nejasné ustanovení a navrhuje jeho zrušení, protože „*pokud by někdo „pohřbíval“ jiným způsobem, tj. v rozporu s definicí pohřbení, nejednalo by se o pohřbení, ale o nezákonné zacházení s lidskými pozůstatky – deponování, trvalé uchovávání (mrazení, kompostování, immerse, resomace)*“⁹⁶.

Dopustí-li se fyzická osoba výše uvedených přestupků, konkrétně ustanovení § 26 odst. 1 písm. a) až g) zákona o pohřbivnictví, hrozí jí pokuta v maximální výši 100 000 Kč. Vzhledem k výši horní hranice pokuty, je promlčecí doba těchto přestupků stanovena na tři roky. Tato délka vychází z ustanovení § 30 písm. b) přestupkového zákona, že *promlčecí doba činí 3 roky, jde-li o přestupek, za který zákon stanoví sazbu pokuty, jejíž horní hranice je alespoň 100 000 Kč*⁹⁷. V případě přestupku porušení informační povinnosti, tedy porušení ustanovení § 26 odst. 1 písm. h) zákona o pohřbivnictví lze uložit pokutu do 70 000 Kč. Zde promlčecí doba tohoto přestupku činí jeden rok. Při určení druhu trestu není vyloučena možnost uložení napomenutí, případně upustit od potrestání. Při stanovení druhu a výše pokuty za spáchaný přestupek posuzuje

⁹⁵ Ustanovení § 26 odst. 1 písm. d) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbivnictví a o změně některých zákonů.

⁹⁶ Novelizační bod 82 Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbivnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 193/2017 Dz.

⁹⁷ Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

správní orgán několik hledisek, která jsou stanovena v ustanovení § 37 přestupkového zákona. Novelou zákona o pohřebnictví došlo ke zpřísnění sankcí, jejichž horní hranice sazby byly zvýšeny desetinásobně. Autor vnímá zvýšení maximální sazby jako prevenci protiprávního chování, je větší pravděpodobnost, že osoby budou respektovat pravidla, pokud budou vědět, že jim hrozí značný finanční důsledek. Samozřejmě je důležité zohlednit sociální a ekonomické postavení jednotlivců, aby uložená sankce nebyla likvidační.

7.2 Přestupky právnických a podnikajících fyzických osob

V ustanovení § 27 zákona o pohřebnictví jsou vymezeny přestupky, kterých se může dopustit právnická nebo podnikající fyzická osoba. Právnickou osobou se rozumí uměle vytvořený subjekt práva, „o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná“⁹⁸. Podnikající fyzická osoba je chápána jako podnikatel, tedy ten „kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku“⁹⁹. Odpovědnost těchto osob za spáchaný přestupek není založena na zavinění, jako je tomu u fyzických osob, zde postačuje „samotné porušení nebo nesplnění povinností stanovených zákonem nebo uložených na jejich základě“¹⁰⁰. Objektem přestupku je právem chráněný zájem, čímž se v této souvislosti rozumí zájem na ochraně piety, důstojnosti pohřebiště či ochraně veřejného pořádku. Protiprávní jednání pachatele představuje objektivní stránku přestupku. Jedná se tedy o nesplnění jedné z povinností upravených v ustanovení § 27 odst. 1 až 9 zákona o pohřebnictví.

Přestupky právnických a podnikajících fyzických osob lze rozdělit do dvou kategorií a to na přestupky, kterých se může dopustit kterákoli osoba, zde pachatele chápeme jako obecný subjekt přestupku. V tomto případě jde o přestupky týkající se porušení povinnosti důstojného zacházení s lidskými pozůstatky a lidskými ostatky vyplývající z ustanovení § 4 zákona o pohřebnictví. A dále na přestupky, kterých se může dopustit pouze osoba se zvláštní vlastností, způsobilostí nebo postavením, konkrétně provozující pohřební službu, krematorium nebo veřejné pohřebiště, provádějící balzamování a konzervace nebo poskytující zdravotní a sociální služby.

⁹⁸ Ustanovení § 20 odst. 1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁹ Ustanovení § 420 odst. 1 Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 2. 2011, č. j. 1 As 112/2010-52

V případě, že se právnická nebo podnikající fyzická osoba dopustí protiprávního jednání na úseku pohřebnictví, hrozí jí uložení sankce ve výši 200 000 Kč. Vzhledem k tomu, že právní úprava v tomto případě používá formulaci „lze uložit“, je možné osobě uložit napomenutí nebo dokonce od uložení správního trestu upustit. Pokud by se osoba dopustila některých přestupků opakovaně, bude jí uložena pokuta až 500 000 Kč, konkrétně se jedná o porušení ustanovení § 27 odst. 1 až 5 zákona o pohřebnictví. V tomto případě se jedná o striktní pravidlo, což znamená, že zde není možné namísto pokuty uložit jiný správní trest, to ovšem nevylučuje možnost odstoupit od potrestání. Výše těchto sazeb se odvíjí od společenské škodlivosti, která je v případě právnických nebo podnikajících fyzických osob potencionálně vysoká a to vzhledem k finančním možnostem těchto subjektů. Finanční kapacita těchto subjektů tak otevírá dveře k možnosti provádět rozsáhlejší aktivity. To nese s sebou riziko, že případné porušení zákonných povinností bude mít markantnější negativní vliv na ochranu veřejného zdraví a veřejného pořádku, což může způsobit větší škodu pro pozůstalé. Při určování druhu a výše trestu musí správní orgán zhodnotit veškeré okolnosti, které vedly ke spáchání přestupku. Samotná „*pokuta jakožto trest musí být diferencovaná, aby efektivně působila jako trest i jako odstrašení*“¹⁰¹. Vzhledem k výši těchto horních hranic pokut, je promlčecí doba přestupků stanovena na tři roky.

7.3 Projednávání přestupků

Zákon o pohřebnictví v ustanovení § 28 odst. 1 a 2 stanovuje věcnou příslušnost jednotlivých správních orgánů k projednání přestupků na úseku pohřebnictví. Těmito orgány se rozumí obecní úřad, Ministerstvo pro místní rozvoj, krajský úřad, krajská hygienická stanice a živnostenský úřad. Projednání přestupků na úseku pohřebnictví probíhá v klasickém správním řízení. Místní příslušnost je stanovena podle místa, kde byl přestupek spáchán. Vzhledem k tomu, že zákon o pohřebnictví neupravuje žádné výjimky týkající se přestupkového řízení, použije se při projednávání přestupků přestupkový zákon a subsidiárně správní řád. Přestupky fyzických osob v prvním stupni výhradně „*podle §26 projednává obecní úřad*“¹⁰². Ostatní uvedené orgány jsou příslušné

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 3. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 38/02

¹⁰² Ustanovení § 28 odst. 1 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

k projednání přestupků, kterých se na úseku pohřebnictví dopustí právnické a podnikající fyzické osoby.

Zákon o pohřebnictví považuje porušení některých jím stanovených povinností za „závažný způsob porušení podmínek stanovených zvláštním právním předpisem“¹⁰³. Tímto zvláštním zákonem se rozumí živnostenský zákon. Za závažný způsob porušení podmínek se například považuje neoprávněné otevření konečné rakve, hrobu, hrobky, pohřbení nezákonným způsobem, zpopelnění jiných objektů než lidských pozůstatků a anatomicko-patologického odpadu, provedení balzamace, konzervace a pohřbení bez doložení úmrtí či nezajištění označení rakve nezničitelnou značkou před zasunutím do kremační pece. V případě, že se osoba dopustí takového provinění, živnostenský úřad „zruší živnostenské oprávnění nebo pozastaví provozování živnosti na návrh orgánu státní správy vydávajícího stanovisko podle § 52 odst. 1 z důvodu, že podnikatel závažným způsobem porušil nebo porušuje podmínky stanovené rozhodnutím o udělení koncese, tímto zákonem nebo zvláštními právními předpisy“.¹⁰⁴

Právní úprava se zabývá i otázkou recidivy, tedy opakovaným spácháním přestupku. „Přestupek je spáchán opakovaně, pokud byl spáchán do 1 roku od právní moci rozhodnutí, jímž byla tomu, kdo se ho dopustil, uložena pokuta za přestupek podle tohoto zákona“¹⁰⁵. Důvodová zpráva k novele zákona o pohřebnictví uvádí, že „do opakovaného spáchání přestupku se navrhuje zahrnout nejen ty případy, kdy půjde o stejný přestupek, ale i případy, kdy je spáchán v rámci 1 roku znovu jakýkoliv (i jiný) přestupek“¹⁰⁶.

Uložené „pokuty vybírá orgán, který je uložil“¹⁰⁷, konkrétně tedy obecní úřad, krajský úřad, Ministerstvo pro místní rozvoj, obecní živnostenský úřad a krajská hygienická stanice. Tento postup je projevem dělené správy, kdy „rozhodnutím orgánu veřejné moci, který není správcem daně, vydaným při výkonu veřejné moci uložena platební povinnost k peněžitému plnění určenému do veřejného rozpočtu a postupuje-li se při jeho placení podle tohoto zákona nebo

¹⁰³ Ustanovení § 28 odst. 3 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

¹⁰⁴ Ustanovení § 58 odst. 2 Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon).

¹⁰⁵ Ustanovení § 29 odst. 4 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

¹⁰⁶ Novelizační bod 82, Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

¹⁰⁷ Ustanovení § 29 odst. 5 Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.

*podle jeho jednotlivých ustanovení*¹⁰⁸. Pokud by zákon o pohřebnictví neupravoval, kdo je oprávněn vybírat pokuty za přestupky na úseku pohřebnictví, byl by k výběru příslušný celní úřad.

¹⁰⁸ Ustanovení § 161 odst. 1 Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád.

8 Exkurz do právní úpravy Spolkové republiky Německo

Pohřebnictví představuje důležitou součást kultury a tradic každé společnosti. Jednotlivé země mají své vlastní způsoby, rituály a přístupy k pohřbívání a smutku. Stejně jako je tomu u nás, tak i Spolková republika Německo má své vlastní právní předpisy upravující problematiku pohřebního práva. Na rozdíl od naší české právní úpravy, která má problematiku pohřebnictví pro celé území regulováno jedním zákonem o pohřebnictví, úprava německého pohřebnictví je v rukou jednotlivých spolkových zemí, které vydávají své vlastní právní předpisy týkající se této právní oblasti. Toto právo vychází ze základního ústavního zákona tzv. „*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*“, konkrétně čl. 70 odst. 1, který stanovuje, že jednotlivé země mají právo vydávat své zákony, „*pokud tento základní zákon neuděluje federální vládě legislativní pravomoci*“¹⁰⁹. Vzhledem k tomu, že se nejedná o federální kompetenci, leží tato úprava na jednotlivých zemích. Zákony zemí jsou pak doplňovány a konkretizovány hřbitovními řády tzv. „*Friedhofssatzung*“, které vydávají jednotlivá města a obce. Toto právo obcí lze pak chápat jako projev samostatné působnosti, které vychází z článku 28 odst. 2 Grundgesetz, kdy „*obcím musí být zaručeno právo na vlastní odpovědnost v rámci zákona upravovat všechny záležitosti místního společenství*“¹¹⁰. Tyto předpisy například upravují otevírací dobu hřbitova, chování na hřbitově, prováděcí práce, dobu odpočinku (u nás známou jako tlečí dobu), péči o hrob, zahradní úpravy, poplatky a pokuty. Každé město nebo obec může mít své vlastní specifické požadavky a potřeby ohledně správy svých hřbitovů. Proto se obsah a podrobnosti „*Friedhofssatzung*“ mohou mezi různými lokalitami lišit. To znamená, že pravidla a ustanovení týkající se pohřbívání, správy hřbitova, povinností návštěvníků a dalších aspektů se mohou měnit v závislosti na konkrétním území, tradici či potřebách obyvatelstva. Autor tento způsob tvorby právních předpisů shledává jako zmatečný, protože je poměrně složité zorientovat se v odlišných pravidlech jednotlivých spolkových zemí. V čem naopak spatřuje výhodu, je přizpůsobení právní úpravy konkrétním potřebám jednotlivých regionů, což vede k zachování kulturních, historických a sociálních tradic dané oblasti.

¹⁰⁹ Artikel 70 Absatz 1 Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland

¹¹⁰ Artikel 28 Absatz 2 Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland

V následujících odstavcích se autor bude zabývat vybranými aspekty německého práva, které jsou oproti naší české právní úpravě řešena odlišně nebo dokonce vůbec. Jedná se o pohřební povinnost, pohřbívání na moři a problematika „*Sternenkinder*“.

Všechny spolkové země upravují ve svých právních předpisech tzv. „*Bestattungspflicht*“ neboli „*pohřební povinnost*“. Touto povinností se rozumí řádné pohřbení každého mrtvého lidského těla. Jednotlivé právní úpravy spolkových zemí jsou až na drobné odchylky téměř totožné. Podle Saského pohřebního zákona „*Sächsisches Bestattungsgesetz*“ má tuto povinnost nejbližší plně způsobilý příbuzný, konkrétně „*manžel nebo životní partner, děti, rodiče, sourozenci, partner dlouhodobého nemanželského svazku, druhý zákonný zástupce, prarodiče, vnoučata a nakonec ostatní příbuzní 3. stupně*“¹¹¹. Tato povinnost pak příbuzným vzniká bez ohledu na jejich postavení v dědickém řízení. Zakotvení této povinnosti vychází ze zvykového práva „*Die Totenfürsorge*“ neboli „*péče o mrtvé*“ a Grundgesetz. Jedná se o poměrně značný rozdíl od české právní úpravy, která žádné osobě neukládá povinnost zajistit zemřelému pohřeb. Jedinou povinnost, kterou v této souvislosti ukládá, je povinnost obce zajistit slušné pohřbení v případě, že nikdo do 96 hodin od oznámení úmrtí nezajistil pohřeb.

Stejně jako zákon o pohřebnictví upravuje formy pohřbení, tak i německá právní úprava rozlišuje dva způsoby pohřbení tedy, uložení nezpoulněných lidských pozůstatků do hrobu a zpopelnění lidských pozůstatků v kremačním zařízení a umístění popelu do urny. Zvláštností, kterou naše právní úprava nezná je „*Seebestattung*“ neboli „*pohřbení na moři*“. Tento způsob pohřbu byl do právní úpravy zaveden zákonem o kremaci z roku 1934 a mohl být podle ustanovení § 9 odst. 3 uskutečněn pouze na žádost a s úředním povolením výjimky o uložení popela mimo hřbitov. Díky rostoucímu zájmu o tento způsob pohřbení prošly pohřební zákony jednotlivých spolkových zemí novelizacemi. Samotné právní úpravy „*Seebestattung*“ se od sebe v některých ohledech liší, například ve Šlesvicku-Holštýnsku je tento způsob považován za zcela běžnou formu pohřbení zpopelněných lidských ostatků, kdy „*uložení urny probíhá na*

¹¹¹ Bestimmungen des § 10 Absatz 1 Sächsisches Bestattungsgesetz vom 8. Juli 1994 (SächsGVBl. S. 1321)

hřbitově nebo z lodi na moři“¹¹², v Bavorsku je možné uskutečnit pohřeb na moři na základě podání žádosti a splnění zákonem stanovených podmínek, následně je „*pohřbívání mimo pohřebiště povoleno se souhlasem příslušného orgánu*“.¹¹³ Obecné požadavky na provedení jsou ve všech jednotlivých spolkových zemích téměř totožné. Pro tuto část bude autor vycházet ze šlesvicko-holštýnského zákon o pohřebnictví. Aby mohlo dojít k pohřbení na moři, musí nejprve dojít ke kremaci mrtvého lidského těla. Popel je následně vložen do speciální urny, která je schopna se ve vodě rozložit. „*Urny musí být uzavřeny a zatíženy pískem nebo štěrkem, aby nemohly plavat*“¹¹⁴. Místem pohřbu je Severní a Baltské moře. „*Pohřeb urny do moře se musí uskutečnit ve vzdálenosti nejméně tří námořních mil od pobřeží*“¹¹⁵. Je zakázáno pohřbívát v oblasti rybolovu, vodních sportů, rekreace a ve vnitrozemských vodách. Na žádost pozůstalých příbuzných bude vystaven doklad s údaji o přesných souřadnicích místa pohřbení, nejedná se ovšem o hrobové místo, jak ho známe z naší české právní úpravy.

Dlouhou dobu se německá právní úprava potýkala s tím, že neumožňovala pohřbívát mrtvě narozené děti a plody po potratu. Pro tyto případy se ustálil výraz „*Sternenkinder*“ neboli „*hvězdné děti*“. V případě, že plod po potratu nesplňoval zákonem stanovenou váhu, nebylo možné dítě zaevidovat do systému matricy a rodičům tím pádem nevzniklo právo uskutečnit pohřeb. V roce 2013 vstoupilo v platnost nařízení, které umožnilo rodičům „*nahlásit potrat matričnímu úřadu, v jehož obvodu k potratu došlo*“¹¹⁶ a díky tomu uskutečnit pohřeb. Dále je pak na svobodném rozhodnutí rodičů, zda využijí toto právo. Z pohledu autora se jedná o velmi zásadní etické ustanovení, protože tato norma zdůrazňuje důležitost respektu k lidskému životu a důstojnosti, i v případě ztráty dítěte, které se nenarodilo nebo zemřelo ihned po porodu. Povinnost pohřbít mrtvě narozené dítě vzniká ve chvíli, kdy dítě dosáhlo určité hraniční hmotnosti nebo určitého týdnu těhotenství. Tímto limitem se rozumí dosažení porodní hmotnosti alespoň 500

¹¹² Bestimmungen des § 15 Absatz 1 Gesetz über das Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen des Landes Schleswig-Holstein (Bestattungsgesetz - BestattG) Vom 4. Februar 2005

¹¹³ Artikel 12 Absatz 1 Grundgesetz Bestattungsgesetz (BestG) Vom 24. September 1970 (BayRS III S. 452)Bay RS 2127-1-G

¹¹⁴ Bestimmungen des § 15 Absatz 4 Gesetz über das Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen des Landes Schleswig-Holstein (Bestattungsgesetz - BestattG) Vom 4. Februar 2005

¹¹⁵ Bestimmungen des § 15 Absatz 4 Gesetz über das Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen des Landes Schleswig-Holstein (Bestattungsgesetz - BestattG) Vom 4. Februar 2005

¹¹⁶ Bestimmungen des § 31 Absatz 2 Verordnung zur Ausführung des Personenstandsgesetzes (Personenstandsverordnung - PStV)

gramů, Hesensko alternativě doplňuje dosažení 24. týdnu těhotenství. Úprava tohoto hmotnostního limitu se napříč jednotlivými spolkovými zeměmi sjednotila, protože ještě donedávna například v Berlíně nebo Meklenbursku-Předním Pomořansku platila pro povinné pohřbení mrtvě narozených dětí hranice 1000 gramů.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo čtenáře podrobně seznámit s právní úpravou pohřbnictví v České republice. Studium a rozebráním jednotlivých právních předpisů představil autor čtenářům komplexní přehled o právním rámci pohřbnictví. Vzhledem k této problematice byly v diplomové práci zohledněny zákony, které úzce souvisejí s oblastí pohřbnictví, zejména zákon o zdravotních službách a transplantační zákon. Tím jim umožnil hlouběji porozumět faktorům, které ovlivňují pohřební praxi a postupy v České republice. V poslední kapitole seznámil čtenáře se systémem týkající se tvorby právních předpisů ve Spolkové republice Německo a vybral určité odlišnosti, které následně rozebral a porovnal s českou právní úpravou.

Analýzou jednotlivých právních předpisů a judikátů poskytl čtenářům nejen základní informace o platných právních normách, ale i jejich vývoji v reakci na společenské změny, potřeby a hodnoty. Za nejvýznamnější společenský posun v této oblasti autor považuje zavedení pojmu „*jiné lidské pozůstatky*“, kterým došlo k významnému zesílení práv rodičů. Díky tomuto mohou čtenáři lépe porozumět současným právním pravidlům a rozhodnutím, které formují oblast pohřbnictví. Celkově lze tedy říci, že tato diplomová práce přináší hodnotný přínos nejen pro odborníky v oblasti práva a pohřbnictví, ale i pro širší veřejnost, která se zajímá o tuto problematiku.

Ačkoli se jedná o téma, o kterém společnost nerada mluví nebo se mu dokonce vyhýbá, je důležité, aby tato problematika byla komplexně upravena a každý s ní byl seznámen. Pohřbnictví, ač možná nechceme, je neoddelitelně spjato s historií a tradicemi společnosti a jeho regulace odráží proměny hodnot a postoje společnosti k smrti a zachování památky zemřelých. Zajištění kvalitní právní úpravy se odráží na kulturní úrovni konkrétního státu, protože tím projevuje úctu ke svým zemřelým občanům. Je velmi důležité, že česká právní úprava stanovuje standardy pro pohřbívání, péči o zemřelého a ochranu pohřebních míst a hrobů. V tomto ohledu autor považuje naši právní úpravu za velmi kvalitní, protože pokrývá situace od oznámení úmrtí, zacházení s mrtvým lidským tělem, uskutečnění pohřbu, forem pohřbení až po stíhání přestupků spáchaných na úseku pohřbnictví. Přesto je ale potřeba, aby právní úprava pružně reagovala na potřeby a hodnoty společnosti a nezůstala zastaralá. V tomto

ohledu si autor myslí, že by se právní úprava do budoucna měla zaměřit na zavedení ekologických forem pohřbení, které jsou již nyní známé ze zahraničí.

Autor se domnívá, že diplomová práce úspěšně splnila svůj cíl, který byl stanoven v úvodu práce. Čtenářům byl poskytnut ucelený pohled na právní aspekty pohřebnictví v České republice. Jedná se o problematiku, která se dotýká každého z nás a je praktické znát, jaká máme práva a povinnosti v této oblasti. Tato práce tedy přináší užitečné informace pro všechny, kdo se zajímají o pohřebnictví a péči o zesnulé, a pomáhá lépe porozumět fungování právního systému v této specifické oblasti.

Zdroje

Literatura

ŠEJVL, J., VETEŠNÍK, P., VETEŠNÍKOVÁ, E. *Zákon o pohřbnictví. Zákon o válečných hrobech. Komentář. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. 512s. ISBN 978-80-7598-952-9.

KOTRLÝ, Tomáš. *Pohřbnictví: právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků*. Praktická příručka (Linde). Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-86131-95-5.

VARVAŘOVSKÝ, Pavel. *Pohřbnictví*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv ve spolupráci s Wolters Kluwer ČR, c2013, 67 s. Stanoviska : sborník stanovisek veřejného ochránce práv, 10. ISBN 978-80-904579-5-9.

STEJSKAL, David a ŠEJVL, Jaroslav. *Pohřbívání a hřbitovy*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6.

MACH, Jan. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování: Zákon o specifických zdravotních službách. 2. vydání. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-653-2.

ZÁMEČNÍK, Josef (ed.). *Patologie*. Praha: LD Prager Publishing, 2019. ISBN 978-80-270-6457-1.

ŠEJVL, Jaroslav. *Povinnost obce zajistit pohřbení, aneb, Tzv. sociální pohřby. 2.*, podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7598-137-0.

Právní předpisy

Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví a o změně některých zákonů.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o pohřbnictví a o změně některých zákonů, č. 256/2001 Dz.

Zákon č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 193/2017 Dz.

Zákon č. 479/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví a o změně některých zákonů

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republik

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

Důvodová zpráva k zákonu č. 261/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s další elektronizací postupů orgánů veřejné moci.

Zákon č. 261/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s další elektronizací postupů orgánů veřejné moci.

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

Zákon č. 122/2004 Sb., o válečných hrobech a pietních místech a o změně zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Vyhláška č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Vyhláška č. 277/2017 Sb., o postupu obce při zajištění slušného pohřbení

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád

Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

Vyhláška č. 357/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální vyhláška).

Zákon č. 526/1990 Sb., o cenách

Vyhláška č. 278/2017 Sb., o stanovení obsahu a rozsahu specializované odborné přípravy zaměřené na odbornou problematiku související s balzamací a konzervací a náležitostí dokladu o jejím absolvování.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon)

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland

Satzung über die Bestattungseinrichtungen der Landeshauptstadt München (Friedhofssatzung), vom 2. Dezember 2021

Friedhofssatzung der Landeshauptstadt Stuttgart, vom 20. Oktober 2016

Sächsisches Bestattungsgesetz vom 8. Juli 1994 (SächsGVBl. S. 1321), das zuletzt durch Artikel 16 des Gesetzes vom 26. April 2018 (SächsGVBl. S. 198) geändert worden ist

Bestattungsgesetz (BestG) Vom 24. September 1970 (BayRS III S. 452) Bay RS 2127-1-G

Gesetz über die Feuerbestattung vom 15.05.1934

Gesetz über das Leichen-, Bestattungs- und Friedhofswesen des Landes Schleswig-Holstein (Bestattungsgesetz - BestattG) Vom 4. Februar 2005

Verordnung zur Ausführung des Personenstandsgesetzes (Personenstandsverordnung - PStV)

Friedhofs- und Bestattungsgesetz (FBG) Vom 5. Juli 2007

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 3. 2004, sp. zn. Pl. ÚS 38/02

Rozsudek (Rc) Nejvyšší soud ČR - senát ze dne 30.04.2020 sp. zn. 30 Cdo 1712/2018

Rozsudek (SJS) Nejvyšší správní soud-senát (ostatní) ze dne 16.05.2007 sp. zn. 2 As 78/2006-64

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. 8. 2018, č. j. 76 A 2/2018-47

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2009, č. j. 8 As 2/2009-68

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 2. 2011, č. j. 1 As 112/2010-52

Stanovisko ombudsmana: Sp. zn. 2645/2013/VOP

Internetové zdroje

Pohřebnictví - zákon o pohřebnictví v souvislostech. Online. © 1997 - 2024.
Dostupné z: <https://www.pohrebnictvi-zakon.cz/>.

Nové hroby v Mostech u Jablunkova vzniknou jen se sbiječkou. Online. In: ČT24. 2012. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/regiony/nove-hroby-v-mostech-u-jablunkova-vzniknou-jen-se-sbijeckou-277959>.

Žďárský hřbitov řeší problém: jíl nebožtíky konzervuje. Online. *Novinky.cz*. 2019, s. 1. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-zdarsky-hrbitov-resi-problem-jil-neboztiky-konzervuje-40292695>

JUDOVÁ, Lucie. *Právní úprava pohřebnictví ve vztahu k ochraně životního prostředí*. Diplomová práce. Brno: Masarykova Univerzita, 2017.

ŠTAINC, Richard. Pohřbívací povinnost obce. *PRO města a obce*. 2018, roč. PROMo 10/2018/21, č. 10, s. 2. ISSN <https://www.stainc.cz/clanek2.pdf>.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. Průvodce sociálním pohřbem přináší odpovědi na nejčastější otázky. Online. 2018. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/getattachment/ba087e06-a08c-45c6-b4b3-572c272d9301/attachment.aspx>.

PROKEŠ, Lubomír. Posmrtné změny a jejich význam při interpretaci pohřebního ritu. Online.S9. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2015/Bi6868/um/Posmrtne_zmeny.pdf

ŠTAINC, Richard. *Zákon o pohřebnictví de lege lata a de lege ferenda*. Diplomová práce, vedoucí doc. JUDr. Martin Kopecký, CSc. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2019.

ŠIMICOVÁ, Lenka. *Metody balzamování a jejich využití v praxi*. PDF, Diplomová práce, vedoucí Mgr. Lukáš Friedl, Ph.D. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, 2022. Dostupné také z: https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/49312/1/SimicovaLenka_APM_DP_2022.pdf.

ÚŘAD PRO TECHNICKOU NORMALIZACI, METROLOGII A STÁTNÍ ZKUŠEBNICTVÍ. ČSN 49 3160-1, ČSN 49 3160-1 (493160) *Rakve - Část 1: Obecné a mechanické požadavky a značení*. 10/2014.

Výkladové stanovisko Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva pro místní rozvoj k problematice § 4 zák. č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů. Online. S. 3. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Vykladove-stanovisko-k--4-zakona-o-pohrebnictvi-pro-poskytovatele-socialnich-sluzeb.pdf/fa25e68d-69a1-18e4-9c05-9c2dd9427fbd>.

REX WOOD S.R.O. Vlhkost dřeva. Online. *Dřevo ošlinky.cz*. S. -. Dostupné z: <https://www.drevo-olsinky.cz/o-dreve>. [cit. 2023-11-25].

RADA, Václav. Teorie měření a regulace, měření síly. Online. S. 19. Dostupné z: <https://www.fce.vutbr.cz/tst/rada.v/TMaR/t-mar-2014-p88p-siila.pdf>. [cit. 2023-11-25].

STAŠA, Josef. Veřejné zdraví. In: HENDRYCH, Dušan a kol. Právníký slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.) Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/index.seam>

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. Přehled přestupků dle § 110 zákona č. 250/2016 Sb. za rok 2020. Online. In: . S. 1. Dostupné z: <https://mmr.gov.cz/cs/ministerstvo/urad/rocniprehledprestupku>. [cit. 2024-03-05].

MAJZLÍKOVÁ, Jana. *Vybrané otázky právní úpravy pohřbnictví*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2007.

AETERNITAS E.V. *Die Rolle der Friedhofssatzung*. Online. Dostupné z: <https://www.aeternitas.de/fuer-betroffene/bestattungsrecht/themensammlung/die-rolle-der-friedhofssatzung>.

Totenfürsorge. Online. 2019. Dostupné z: www.ndeex.de.

DEUTSCHE VEREINIGUNG FÜR ERBRECHT UND VERMÖGENSNACHFOLGE E. V. *Totenfürsorgeberechtigte und -verpflichtete*. Online. © 2024. Dostupné z: <https://www.erbrecht.de/nachlassplanen/bestattungsverfuegung/totenfuersorgeberechtigte-und-verpflichtete/>.

FEHRENBACHER, Daniela. Seebestattung in Deutschland: Wo darf sie stattfinden und wie wird sie organisiert? Online. S. 1. Dostupné z: https://traueranzeigen.suedkurier.de/ratgeber/bestattungen/452_Seebestattung-in-Deutschland-Wo-darf-sie-stattfinden-und-wie-wird-sie-organisiert.html.

HESSISCHES MINISTERIUM FÜR DIGITALISIERUNG UND INNOVATION. *Anmeldung einer Seebestattung*. Online. 2021. Dostupné z: https://verwaltungsportal.hessen.de/leistung?leistung_id=L100039_238433798_@schl=070000000000.

FISCHER, Norbert. Die Seebestattung – Geschichte und gegenwärtige Praxis. Online. 2014. Dostupné z: https://www.fof-ohlsdorf.de/titel/2014/127s04_see-fischer.

Abschiedsrituale und Bestattung nach einer Fehl- oder Totgeburt. Online. 2019. Dostupné z: <https://www.familienplanung.de/abschiedsrituale-bestattung/#c66499>

Resumé

In this thesis, the author focused on the legal regulation of the funeral industry in the Czech Republic. The aim was to acquaint the reader with the legal regulation of the funeral industry. The author presented a comprehensive overview of the legal framework of the funeral industry through the study and analysis of individual legal regulations. In the last chapter, she compared the Czech legislation with the system of legislation in Germany. By analysing legislation and case law, she has provided readers with information on the applicable standards and their development in response to social changes. The author stressed the importance of the introduction of the concept of “other human remains” in strengthening the rights of parents.

The author is convinced that she has fulfilled the objectives she set out in the introduction to her thesis and has thus introduced the legal aspects of the legal regulation of funeral services in the Czech Republic. And she hopes that it will make a valuable contribution not only to legal and funeral professionals but also to the wider public.